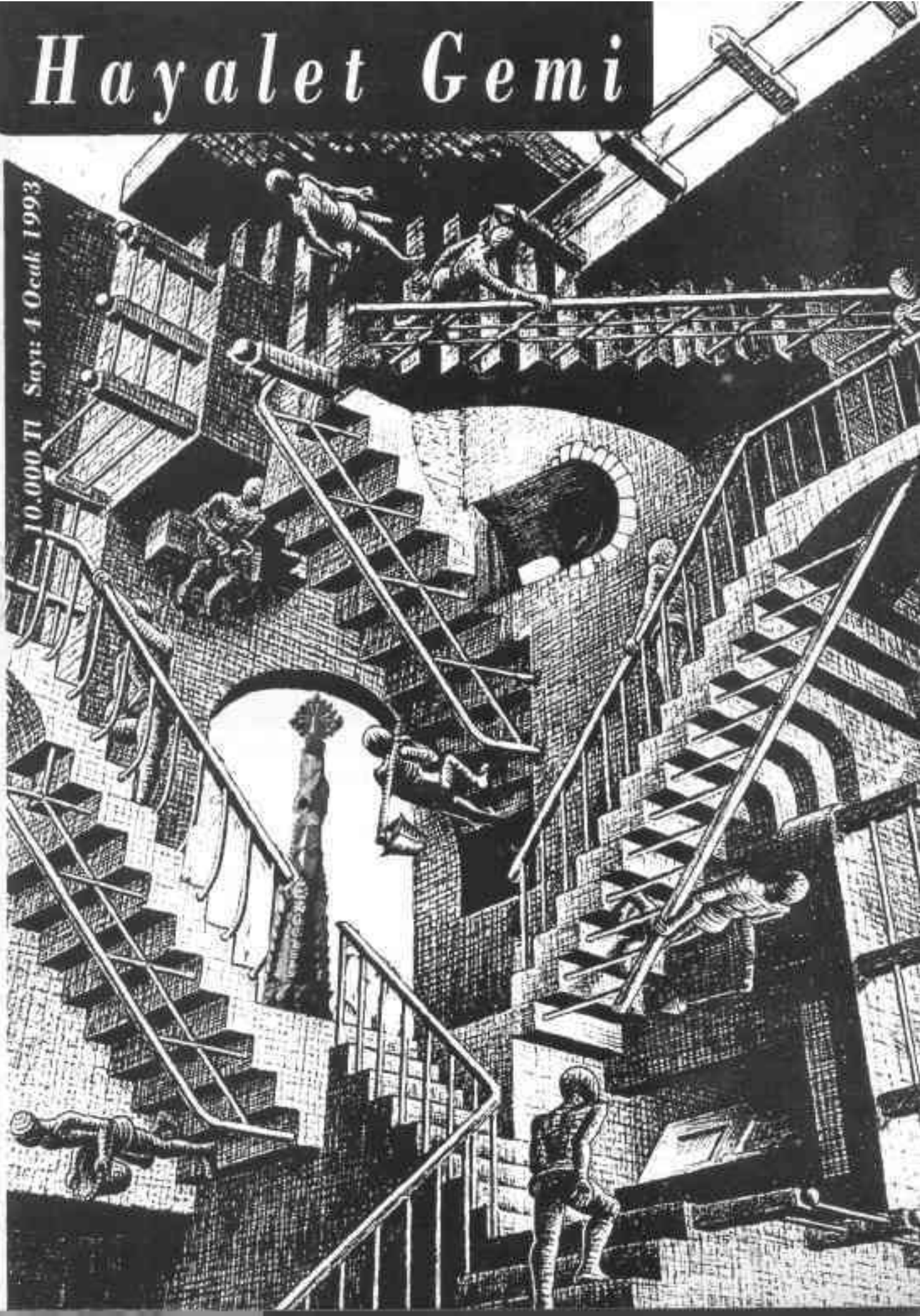

Hayalet Gemi

10.000 TL Sayı: 4 Ocak 1993

*Başka bir dünya olduğuna yemin
edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden
çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir
caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla
kesiştği boşluklarda, çocuk parklarında ve
kurgusu boşalmış luna-parklarda, sandalyeleri
ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları
çoktan yokolmuş kütüphanelerin ıssız
koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri
fısıldamıştır kulağınıza. Hatta geceleyin
birdenbire havlayan köpeklerin neden
ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir.
Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında
yaşanan türden bir hayal...*

Seyir Defteri

*Madde ve boşluk arasındaki soyut ilişkinin
anlaşılmaz bir noktasındayız galiba. Üzerine çizgiler çizdiğimiz bir defter gibi
birikip çoğalan bir süreç uygarlık.
Çizgilerin kesiştikleri noktalarda köşeler ve köşelerin arasına sıkışıp kalan bizler.
Bizlerin olduğu her yerde uygarlık
ve
uygarlığın olduğu her yerde yokolup giden bizler...*

içindekiler

adsız harita

BARCELONA VE PERİBACALARI

sedef erkman

6

*Bir an aklıma doğu saraylarına da benzediği geliyor
ama hiçbirşeye tam olarak benzetemiyorum, bir
zamansızlık, mekânsızlık hissi var içimde, bu yapılar
galiba bu dünyaya ait değil...*

uçan hollandalı

İZLER BÜYÜKTÜ -SARAYBOSNA

halide velioğlu

11

*Kırmızı botlarımı yerleştirmiştim o izlerin üzerine,
küçük geliyorlardı. Nasıl oldu, bu izler, sonradan
öğrendiğime göre, ölümü savaş başlatan bir prensin
son bastığı yerdeki izlerdi. Yazılan tarihin izleri yani.*

yanlış pusula

EİS TEN POLİN -KENTE DOĞRU

murat gülsoy

13

*işte bin kocadan kendini sakınmış da istanbul, bir
Mösyöye teslim olmuş. Ondan sonra gelsin Beyoğlu,
Nişantaşı, Osmanbey...*

perili köşk

G-5-6 ya da HAFIZANIN ESRARLI TARİHİ

mehmet açar

15

*insan bir mekân karşısında sonsuzluğun, zamanın
tarihinin esrarını düşünebiliyor. Tedirgin, ama öncesiz
ve sonrasız bir akışı zamanın tek bir kesitinden
görebilmenin rahatlığıyla...*

sis düşleri

KARANLIKTAN KORKUYORUZ!

pınar türen

19

*Klostrofobisi olan kişiler kapalı mekânlarda nefes
alamadıklarını, ölecek gibi olduklarını zannederler.
Yükseklik korkusu olanlar ise asla ve asla yüksek bir
yere çıkamazlar, çıksalar bile taş gibi donup kalırlar.*

deligömleği

ZİL, ŞAL VE GÜL...

bedirhan muhip

21

*Oysa çağımızda medya dendiğinde bir gurup büyücü ve
rahibin tek taraflı bilgi ve imaj aktarımlarını anlıyor
hale geldik. Tek taraflı bu bombardıman, paranın ve
bilgi-işlemin yalanlarını bize taşıyıp duruyor sürekli.*

mezartaşları

ALTIN YÜZÜK

ergun kocabıyık

23

*Büyük bir savaşın içindeyiz. Birliğim saldırıya
uğradı ve hepimiz ivurdular. Önce **beni** ölünce
ölülerini yükledikleri bir kamyonu koydular. Asıl
burada ölüyordum.*

kutupyıldızı

ADINDAN DA ANLAŞILDIĞI GİBİ
BU BİR VEDA TÜRKÜSÜ

selçuk akman

24

Yorgun bir istanbul şarkısı söylüyor dudaklar.

kara göründü

DENEYSEL ONTOLOJİ
-laboratuvarda bir evren yaratmak-

adnan kurt

27

*Çeşitli amaçlar için 1948'de von Neumann'ın
öncülük ettiği bu matematiksel yöntem,
bilgisayarlarla birlikte, insana yeni bir olanak
taniyordu: **KENDİ EVRENİNİ YARAT!***

üstü çizilmiş kişiler

BİZ.. ORADA...

nazlı ökten

33

*Hepimiz
Bu şehri bu şehir yapan bizden baskasımışçasına
Yıkılmış surların etrafında dört döneriz*

deja vu

ENUMAELİŞ
'Bir Zamanlar Yukarılarda'

sadık türksavaş

35

-"İNSAN" nedir? Ey gökleri devrilen Marduk.

aytutulması

"TANRIM AFFET BENİ"

murat gülsoy

37

*Civa ve fosfor kayıp geçiyor rüzgarla, kapının
önündeki arabamın camları gittikçe buzlu, Zühal'in
şehrinde yabancılık gittikçefazla. Bu defa
yalnızlığının yoğunluğu gölgeliyor yağmurların
yarattığı delikanlıyı.*

şeytanminaresi

ÜÇÜNCÜ DÜNYA SAVAŞI
-bölüm 1-

nejat aksoy

41

*Uluslararası şirketler kendi ülkelerinde yapamadıkları
kirliliğin üretimlerini kontrolsüz ve ucuz işçili üçüncü
dünya ülkelerinde yapmakta, reklamlarıyla, destek ve
bağışlarıyla bu ülkeleri kontrol altına almak için
uğraşmaktadırlar.*

-başka bir dünya

KÂBUSNAME -2.BÖLÜM

kaan yazıcıoğlu

42

*Elinde olsa ütopyalarının peşinde herkesi sürüklemek
isterdin zaten. Gizli gizli bütün amacın buyken, bizi
suçlamak niye? Gördün mü, sen de en az benim o kadar
zorbasın.*

BARCELONA VE PERİBACALARI

sedef erkman

Sokaklarında yürüyorum Barcelona'nın. Ağaçlar, binalar, parke taşları, hep birlikte terliyoruz, hava sıcak. Güneşin sarı ışığı altında şehir canlı, neşeli, hatta pervasız. Avrupa kentlerinin soğuk modernliğine, kendini beğenmiş görüntüsüne rastlamıyorum. Fakat Barcelona bir Akdeniz kenti de değil. Zaten denize sırtını dönmüş, hemen arkasında yükselen tepeye bakıyor. Kendine özgü bir yer burası. Sanki kendiliğinden oluşmuş. Sanki organik, nefes alıyor, deviniyor. Hiçbir yapaylık, hiçbir zorlama sezilmiyor. Resmi binalardan lokantalara, tiyatrolardan sokak aralarındaki küçük evlere varıncaya dek son derece gelişmiş bir estetik beğeni kendini her köşede her ayrıntıda hissettiriyor. Burası Miro'nun Dali'nin, Picasso'nun şehri. Hepsinin buralı olması tesadüf değil, diye düşünüyorum. Sanat ve estetik her yere sinmiş.

Bir köşeyi dönüyorum ve bir apartmanla yüzyüze geliyorum. Daha önce hiç rastlamadığım bir tarzda yapılmış, sanki bir apartman değil, bir heykel. Kaldırımı inen sütunları fil ayaklarını çağırıştırıyor hemen; balkon demirleri ise maskeleri. Apartmanın bacalanna bakınca daha da şaşıyorum, bacalar gerçek birer soyut heykel. Binanın cephesi düz değil, sokak boyunca dalgalara dalgalana ilerliyor. Evet, hiç şüphe yok, bu bir heykel! Ama apartman biçiminde yapılmış.

Yürümeye devam ediyorum, şaşkın. Birkaç yüz metre sonra benzer bir binayla çarpışıyorum. Aynı yumuşaklık, aynı doğallık. Taşın bu denli yumuşak görünebileceğini hiç düşünmezdim diyorum kendi kendime. Bu kez dayanamayıp binanın avlusuna giriyorum. İçeride sanki başka bir zaman akıyor. İlk bakışta aklıma bir ilkçağ mağarası, gotik bir kilise ve dinazorlar geliyor. Avluda bunların hepsinden parçalar var çünkü. Apartman girişinin tavanı bir mağara gibi girintili çıkıntılı.

Avluya açılan kolonlar gotik bir kiliseyi andırıyor, merdiven trabzanları ise bir dinazorun omurga kemiği gibi. Ve bütün bina bu karışıklığa rağmen inanılmaz bir bütünlük ve uyum içinde, masalsı bir ülkeden çıkıp gelmişçesine öylece duruyor. Bir an aklıma doğu saraylarına da benzediği geliyor ama hiçbirşeye tam olarak benzetemiyorum, bir zamansızlık, mekânsızlık hissi var içimde, bu yapılar galiba bu dünyaya ait değil...

Kim?

Antoni Gaudi, 1869 yılında, 17 yaşındayken mimarlık okumak üzere Barcelona'ya geldiğinde, bu şehre damgasını vuracağını ve eserlerinin önemli bir kısmını burada yapacağını herhalde bilmiyordu. Mimarlık okulunda çok parlak bir öğrenci değildi, daha doğrusu 19. yüzyılın mimari normlarına uyan birisi değildi. Nitekim mimar Gaudi, mesleğinin ilk yıllarında, o günlerde Barcelona'nın gitgide gelişen ve zenginleşen bir şehir haline gelmesiyle ortaya çıkan ve sanata büyük ilgi duyan bir kesimin sayesinde, çevresindeki örneklerle hiç benzemeyen binalar çizmeye başladı. Gotik mimariden, doğu ülkelerine özgü yapılardan, zengin Katalan sanatından ve doğadan etkilenmişti ama yapıtlarında bu tarzlardan hiç biri yalın halde görünmüyordu. Gaudi kendi tarzını arıyordu. Doğadan esintiler taşıyan, organik ve renkli bir tarz. Çimento gibi yapay elemanlardan özenle kaçındı. Taş, seramik gibi daha doğal malzemeleri tercih etmesi eserlerinin yumuşak ve doğal görüntüsünü sağlamakta büyük etken oldu.

Tasarladığı herşey işlevseldi. Apartmanlar, kırevleri, piskopos malikaneleri, parklar yaptı ama eğer mimar olmasaydı muhakkak heykeltıraş

Sagrada Familia, GAUDI »

ya da ressam olurdu. Herşey işlevsel ama hepsi birer sanat eseri, birer anıt. Çok yönlü bir tasarımcı olarak sadece binalar yapmakla kalmadı, iskemleler, masalar, koltuklar, şömineler, sokak lambaları, bugünün moda deyimiyle "şehir mobilyaları", demirden bahçe kapıları çizdi. Binalarının iç dekorasyonunu kendisi yaptı. Barselona'nın dört bir yanı onun yapıtlarıyla doldu, her köşede bir ev, bir kapı, bir lamba, bir bank. Barselona, buram buram Gaudi kokuyordu.

Sagrada familia

Gençliğinde züppe zevkleri olduğu ve günügününe yaşamaktan hoşlandığı bilinen Gaudi, hayatının son dönemini büyük bir kilise yapmaya adanmıştı. İnşaatı halen devam eden bu kilisenin, birçok yeni tarzın habercisi olacağını sanıyordu ama yanıldı. Bütün birikimlerini bu kilise üzerinde yoğunlaştırdı. Gerçekten de tamamlanmamış olmasına karşın Barselona'nın birçok yerinden görülebilen bu kilise, muhteşem görsel etkisinin yanı sıra kilise mimarisinde türünün tek örneği olarak kabul edilebilir. Bir rivayete göre, Gaudi hayatının bir döneminde Anadolu'ya gelmiş ve Kapodokya bölgesini gezmişti. Bu, hiç bir zaman doğrulanmamış olsa da, bazı eserlerinde, onun peribacalarını görmüş olduğuna dair izler de yok değil.

Gaudi, yarattığı tarzın yeniliğine rağmen bir teorisyen değildi. Gerçek anlamda, takipçilerini yaratacak bir ekol de oluşturmadı. Mimarlık yaşamının ilk yılları hariç fazla yazılı doküman bırakmadı. Yapıtlarının ruhuna uygun bir biçimde inşaatın her aşamasına nezaret eder, fikirlerini o anda geliştirir ve mekan, doğa ve uzay hakkındaki o eşsiz içgüdülerini kullanarak eserinin yükselişini izlerdi. Bazıları onu *Art Nouveau* akımının bir temsilcisi olarak tanımlasalar da Modernizm'in belki de ilk habercisiydi o, ama Gaudi söz konusu olduğunda belirli bir tarzdan söz etmek ne denli zorsa onu bir ekole yerleştirmek de o denli zor. O kendinden önceki yüzyılların birikimini kullanarak kendi üslubunu yarattı ve hiçkimse ona benzeyemedi.

*Bir rivayete göre,
Gaudi hayatının bir döneminde
Anadolu'ya gelmiş
ve
Kapodokya bölgesini gezmişti.
Bu, hiç bir zaman
doğrulanmamış olsa da, bazı
eserlerinde, onun peribacalarını
görmüş olduğuna dair izler de
yok değil.*

HADI GAMAN YEDİ TEPE OYUNCULARI

yöneten: Tolga
AŞKINER

ceviren:
hale kuntay
dekor:
oğuz oktay

MUHTESEM SERSERİ

Alfonso PASO

komedî
bölüm 2

RÜŞTÜ UZEL TİYATRO SALONU ; TEL : 231 09 67
Teşvikiye Cad. No: 160 Nisantasi / İstanbul.

- uçan hollandalı

İZLER BÜYÜKTÜ -saraybosna-

halide velioğlu

*yeni bir ülke bulamazsın
başka bir deniz bulamazsın
bu şehir arkandan gelecektir
Kavafis*

O şehre hatırlayabildiğim ilk yolculuğumu dört yaşındayken yapmıştım. Annem ve ben karlı, soğuk bir kış mevsiminde onun memleketine gitmiştik; Saraybosna'ya.

Tramvay ve teleferiklerle renklenmiş şehir gezintilerimizi, şehir vakti annemin arkadaşlarına kahveye gitmelerimizi hatırlıyorum en çok bu ilk ziyaretten. Bir de o izleri... Ayakizlerini.

Kırmızı botlarımı yerleştirmiştim o izlerin üzerine, küçük geliyorlardı. Nasıl oldu, bu izler, sonradan öğrendiğime göre, ölümü savaş başlatan bir prensin son bastığı yerdeki izlerdi. Yazılan tarihin izleri yani. Bir çocuğun, üstelik kız çocuğunun ayakları neydi ki bu izler üzerinde!... Olsa olsa bir oyun, şakacı bir oyun.

Tarihle böyle tanıştım diyebilirim ve bende hep öyle kaldı; büyük erkek izleri gibi...

O şehirde zamanla başka izlerle de karşılaştım, tarihi yazılmaya değmeyen... Ayaklarım bu kez bir kilimde gezindi; büyükannemin dokuduğu kilimin desenlerinde... Bir ağa, kilim dokuyan kızının eline, bir de artık kendinin olmayan tarlalara efkarla bakar olmuştu. Rejim değişmişti. Aynı ağanın kardeşi Çanakkale içinde vurulmuş, ancak ağaya kalırsa ölmeden mezara giren kendisi olmuştu.

Ağa ölmeden girdiği mezarında kızı elinden yaşayadursun, kısmetler kapıdan döner olmuşlardı. Ne ağanın kızından olası vardı, ne de kızın evlenesi.

Neyse, bir fırıncı ile evlendi sonunda Zühre, Saraybosna'ya gelin gitti. Bu kez önündeki halı değil ekmek tezgâhıydı. İşçilere yemek yetiyecek; mutfak tezgâhıydı. Hayat bir tezgâh mıydı?

Saraybosna 1945, Zühre kayınbiraderi ile birlikte

Zaman savaşı gösterdi yine. Erkekler savaştı, kadınlar taşıdı-tabii ki cephaneye- Zühre ekmek ve yemek tezgahları arasında karnında bir bebekle karşıladı savaşı. Bir hastane bahçesine kurşunlamak üzere dizdiği kadınlara son anda bahşetti çocuklarını Alman Subay: annem doğdu-savaş burcunda, çiçek adında-.

Adını, bilir gibi başka memleketlere gelin gideceğim, öyle koydular: Yasmina-Yasemin-.

Zühre'nin çamaşırı yemek ve ekmek tezgâhları kalabalıklaştı. Çocukların çoğu kız, biri erkekti. Çocuklar umuttu, çiçekti ama en çok da emek... Çamaşırların nasıl asılacağını öğretti Zühre Yasemin'e -aynı boylar ve aynı renkler yanyana. Zorlu bir kombinasyon sorunuydu bu, mahalle kadınlarınca yakından izlenen- İzlenen yalnızca çamaşır estetiği değildi elbet...

Fıncının ölümü büyük kızının -umutların en büyüğünün- Katolik Hırvat'la izdivacından oldu. Sıradaki kız, savaş burcunda, çiçek adında olanı uygun görülen ilk taliple evlenmeliydi.

Utangaç sevdalan, istasyonda son vedalan ve yüreğinin açılmadık onlarca kapısıyla yola çıktı Yasemin. Yol önce uygun bir koca oldu. Sonra göç... İstanbul.

60'lar Yugoslavya'dan Türkiye'ye "en son" toplu göçün yaşandığı yıllar. İnsanlar tarih ve din birliğine biraz, biraz da göreceli fırsatlar ülkesine gittiler. Her aileden Çanakkale'de ya da Yemen'de ölen bir dede vardı başlarını dik tutmaya yarayan. Söverken ve severken başka dil kullandılar, sokakta başka. Resmi dil Türkçe'ydi; o da şiveli. Kimi herkesten müslüman, kimi herkesten Türk, kimi herkesten solcu oldu; zamana ve yaşa göre... Kimi herkesten zengin.

Göçmenler için geldikleri yere uyum sağlamak herşeyden önemliydi. Uyum için harcanan çaba nerelerden alındı? Bazen geçmiş husumetlerden, bazen gelecek beklentisinden, bazen de o çok özel zamanlarda söylenen çok özel şarkılarda akan birşeylerden. Kayıp geçmişin kayıp aslında kayıp memleket olabileceği zamanla anlaşıldı. Yeni bir memleket bulmak da bir ömre kah sığıdı, kah sığmadı.

İstanbul bir kadın, bir anne, bir dul oldu; Saraybosna çocukluk ve gençlikken. Yasemini hoşgördü yeni aşıklara hiç de ihtiyacı olmayan güvenli bir edayla. Bu mesafe, telaşsızlık güçlü bir dostluğa dönüştü zamanla. Yasemin "bizim burada" diyordu artık İstanbul'dan yazarken.

"Siz-biz" oldu farklı coğrafyalarda yaşayan kardeşler, "Siz" diyordu bir keresinde Yasemin'in kardeşi 70'lerin sonunda, "ne çok

politika konuşuyorsunuz." Onlar politikacıların işi olduğunu düşünüyorlardı politikanın "birlik-beraberlik" ve "Tito'nun yolundan ayrılmama" yeminleri onları "Müslüman" gibi uzun süre etnik belirsizlik barındıran bir kavramı resmi kimliklerinde taşımaya razı etmişti. 70'lerde böyle düşünenler için de 90'lardaki savaş "bir gecede" çıkmıştı.

İstanbul-Saraybosna nasıl birbirinin içinde ve dışındaysa bir kadının ve bir imparatorluğun tarihinde, içindeki bir noktadan paralel ya da dik çizemiyorsunuz hiçbir doğruya. "Savaştan öğrendiğim" diyor aynı zihniyet, "bir çuval un, bir çuval şeker v ebirkaç teneke yağı bulunduracaksın hep". Çünkü, "Savaş bir gecede çıktı".

Nasıl oldu da onca senenin birlikt yaşamaşılığı Sırp-Hırvat,. Müslüman kimliğinin üzerinde Boşnak'lık, Bosnalı'lık öneleyemedi olan biteni-Yoksa ortak olan "şeyleri" tüketmek miydi? daha iyi yaşama, daha çok tüketmeye duyulan özlem miydi? Sırp ve Hırvat'lar yurtdışı/içinde örgütlenirken din -millet temelinde, Müslümanlar birlik-beraberlik yeminlerine nasıl bu kadar güvenebildiler?

Şimdi bombalar düşüyor bir imparatorluk şehrine, insanlar ve değerler üzerine. Neyin adına olduğunu söylemesi güç bir yerde buluyorsunuz kendinizi; cephede. Bir kütüphane yanıyor Avusturya-Macaristan'dan kalma; kağıtlar uçuşuyor şehrin dört bir yanında. Bir caminin kül ve dumanları karışıyor kağıt parçalarına. Saraybosna göklerinde çan ve ezan sesleri birbirine karışmıyor... Soğuk, silah, bir de neden arayan zihinler karışıyor.

Şimdi şarkılar orada savaş söylüyor, çocuklar savaş oynuyor sığınaklarda, sokaklarda kadınlar sabır örüyor, ırzlarına geçiliyor... dışarda savaş var.

Ayaklarımı yerleştiriyorum izlerin üzerine... Ölen her insanın son bastığı izler üzerine ve izler büyük geliyor... Yazılanı da, yazılmayanı da tarihin artık birşey söylemiyor. Bir şehir, insanlar, insanlık bombalanıyor.

not: ayaklarımız bu kadar küçük müdür sahiden?

EİS TEN POLİN kente doğru...

murat gülsoy

Buz gibi bir karanlığın içinden Ortaköy'e savrulan yıllardı lise. Ülkenin dört bir yanından toplanmış genç delikanlıların uykulu gözkapaklarına doğardı sisli boğaz güneşi. Bir saray eskisinde okumanın ne demek olduğunu anlamadığımız zamanlardı. Bizler için de korkulu ve mide spazmı yaratan bir mekandı o saray.

"Geleceğin aydınlarını saraylarda yetiştirmeyi düşleyen bir liderimiz vardı" derdi Edebiyat hocamız. Derdi de anlar mıydık? 1876 yılımız ilkyazında Abdülaziz'in kendini öldürdüğü Feriye Yalı Saray'larının denize nazır bir sınıfında yarım kulak mı dinlerdik? Bilmiyorum. Fakat bildiğim şu ki bu saraydan bozma liseleri bozdurup otel yapma fikri gündeme geldiğinde zaten *aydınlar* devletle mahkemelikti ve ne de olsa Vahdettin de *aydındı*. Mustafa Kemal'e "bu memleket sizden çok şey bekliyor" diyen ye sürgünde hep soylu bir Osmanlı olarak sönüp giden Vahdettin.

Oteller kentine dönüşmek... Neden ve nasılı bir tarafa bırakırsak; bir bacasız fabrika hayaletinin üzerimizde dolaştığı açıkça hissediliyor. Neleri getirip, neleri götüreceği bilinmeyen bir denklem. Bilinen şu ki -her ne kadar Osmanlı'nın son döneminde batıya yaklaşmak için bilmemhangi sarayın kopyası olarak tasarlanmış olsa da- o mükemmel Dolmabahçe Sarayı'na darbe vuran eşsiz bir şehircilik planının gereğince yanına bir stadyum konuşlandırılmasından sonra, son darbe de SWISS OTEL'den geldi. Binyıllar boyunca dünyanın en önemli kenti olan İstanbul, son üç yüzyıldır başımızın püsküllü belası batılılaşma sürecinden en çok yara alan yer herhalde. Haydarpaşa'yı düşünün. Bir zamanların köyden kente göçün ilk durağı olarak hayal perdesini süsleyen meşhur merdivenlerden çıkarken başınızı kaldırdığınızda neden ve hangi zihniyetle oraya dikildiği anlaşılamayan bir Alman Mimarisi ile burun buruna gelirsiniz. Türkler'in İstanbul'u işgalini geciktiren önemli bir psikolojik baskı aygıtı olarak dimdik ayakta kalabildi

Haydarpaşa. Ya Beyoğlu'na ne demeli? Kompradorların kravatlı piyasa yaptığı ah o güzelim eski Beyoğlu? Beyoğlu'nun efsanesini yaratan biraz da I. Dünya Harbi sonrası yıllar değil mi? Artık Cumhuriyet kurulmuş, vatan çelik raylarla baştanbaşa kaplanmış; bir atılım bir heyecan fırtınası. İşte o heyecan sırasında bizlere verilmiş Feriye Yalı sarayları. Lise olsun diye. Bir yandan da -1936 yılıydı galiba- yabancı mimarlar getirilmiş Fransa'dan, Almanya'dan... Hele Mösyö Prost getirilmiş ki dünyanın en önemli mimarlarından. Roma ödülü almış. Kazablanka'yı, Rabat'ı falan düzenleyen adam. Ve Mösyö Prost'un İstanbul için ürettiği projeler neredeyse 40 yıl uygulanmaya çalışılmış. Eh 1936-40 yıllarında İstanbul'da müsait. Nüfusu tüm Türkiye'nin nüfusundan daha yavaş artıyor. Mösyö Prost da bir yerde haklı; İstanbul'un nüfusu olsa olsa 800 000 olur diyerek planlamış. Nerden bilecek 1950'lerin neler getireceğini. Buraya kadar herşey güzel. Türkler'in en çok barındığı Üsküdar, Fatih, Sultanahmet gözden düşerken (aman Mösyö Prost'un hakkını yemeyelim, kendileri Sultanahmet, Eminönü meydanlarını özenle, tarihi eserleri korumak niyetiyle tasarlamış) Beyoğlu parlamaya başlayacaktır. Bunlar mesele değil. Asıl sorun Haliç'te. Haliç kıyılarını sanayiye tahsis eden de Mösyö Prost! Yani İstanbul'un belki de dünyanın en güzel ve ilginç yerlerinden birini orta ölçekli sanayiye tahsis etmek olsa olsa saflıktır. Fakat uzmanımızın işi bilmeyen bir laz müteahhit olmadığı da açık. İşte bin kocadan kendini sakınmış da İstanbul, bir Mösyö'ye teslim olmuş. Ondan sonra gelsin Beyoğlu, Nişantaşı, Osmanbey...

Söyleyin Allahaşkı'na kimindir Beyoğlu? Kimin ellerine geçmiş, kimden ve ne adına kurtarılmakta, bu sorular hep karanlıkta kalmakta. Ve karanlıkta bir tek (hayır kaynak yapan adam değil) kırbaçlı bir üniforma var. Siz yine de kravatsız dolaşmamaya özen gösterin Beyoğlu'nda, eski güzel günlerdeki gibi.

istanbul, 1936

Aslında tüm bu mekânların insanların üzerinde yaratmaya çalıştığı hayali çekiç gücün varlığını anlamak için Foucault olmaya gerek yok. Sadece yaşamak yeterli. Adım adım içine yuvarlanmak zorunda kaldığımız bu mekânlar büyüklerin küçüklere hayat mektebi dedikleri o büyük yaşam pratiğinin sahneleri.

Denizde damla, şehirde insan

Çoğunlukla yaşanan mekân üzerine fikir üretmek mekânı yaşayanlara değil de çok küçük bir topluluğa kaldığından, atı alan Üsküdar'ı mutlu azınlığın eski köprüsünden yüz kere geçiyor, üstelik köprü görevlisini tek-çift oyununda bir kaç yeniyor da neden sonra uyanıyoruz.

Batı mimarisi veya kültürünün üzerimizdeki gizli emellerini bir tarafa bırakıp daha genel düşünürsek yaşadığımız mekânların neden korkunç olduğu sorusu düşüyor aklı.

Neden tüm "resmi daire"ler, "okul"lar, "kışla"lar, "hastane"ler korkunçtur? Evet neden? Birkaç misyoner mektebi dışında güzel bir yere, özenilerek yapılmış, insanın kendini içinde iyi ve mutlu hissettiği, günün değişik saatlerine ait ışık ve mevsimlerle flört eden kaç okul vardır, bir düşünün. Kendi okuduğunuz okulları aklınıza getirin. Grinin çeşitli kirli tonları üzerine üslup denemesi yapan bir kötü devin elinden çıkmışçasına çirkin; o sevimsiz sınıfları, koridorları, merdivenleri, penecereleleri, kapıları düşünün. Çoluk çocuk sahibi olsanız da bir gece ansızın Coğrafya veya Kimya'dan sözlüye çekileceğiniz o kara tahtayı düşünün. Sizi küçü-cük bir atom haline getiren diğer devlet dairelerini; kışlaları düşünün.

benzetmesini yaşamak için ille de bu sevimsiz yerlere gitmemiz gerekmez. Trafiğin içinde sıkışıp kaldığınızda veya sinemanın koltuklarından birine mini minnacık bir birey olarak oturduğunuzda, ya da bir halk kütüphanesinde kitaplara dokunmanızı engelleyen ipe takıldığınızda hep aynı "bir hiç olma" duygusu değil mi hissedilen.

Ben "şehrin insanıyım, şehrin"; ıslak caddelerin, neonların, renkli ilan panolarının, lüks arabaların, cicili bicili vitrinlerin, mini eteklerin, briyantınli saçların insanıyım da diyebilirsiniz. Doğrudur, aynalı percerelerinde pamuk pamuk bulutların, mavi göklerin yansıdığı gökdelenler, ve mükemmel kavisler çizen köprüler, üzerinde yağ gibi kayalar asfalt otobanlar ve güzel bulvarlar, dükkanlar, pazarlar, ışık renk ve karmaşa da bizler içindir çoğu zaman.

Nasıl olmasın ki tüm olup biten 19. yüzyıldan beri *insan* denilen o soyut gücün yaratısı. İçinde kirli kirli hesapların, çalınıp götürülen tapmakların, neredeyse sarayların bahçesine kurulan stadyumların, otomotiv sanayii için genişletildikçe içinde sıkıştığımız caddelerin, kapısında "köpekler ve parasızlar giremez" yazmasa da girilemeyen sokakların, otellerin, binaların olması, gerçeği değiştiriyor.

Herşeyin bir çizgiyle başladığı gerçeğini.

G-5-6 YA DA HAFIZANIN ESRARLI TARİHİ

mehmet açar

Uykunun dayanılmaz, karşı konulmaz cazibesine kapılıp, temiz kokulu çarşaf ve nevresimlerin içinde kaybolup gittiğim bir geceydi...

Rüyamda... Akşamın alacakaranlığı. Nereden geldiğimi bilmiyorum. Ama bir amacım var. Bir kız arkadaşımı evinden almak. Ev, bir apartman. İzmir'de geçirdiğim çocukluğum sırasında bir yıl falan oturduğumuz o büyük, iki kapılı 60 daireli apartmana çok benziyor.

Birinci kapıdan içeri giriyorum. Burası bir sinema salonu, içeride bir Fransız filmi gösteriliyormuş. Bunu, liseden tanıdığım bir kız arkadaşım açıklıyor bana. "Film başlamak üzere" diyor telaşla. Fuaye bomboş. Arkadaşım "herkes içeride" diyor, "herkes birbirini tanıyor, az önce seni de konuştuk, Mehmet nerde, o bu filmi kaçırmazdı" dedik. Bunlara benzer ya da bu anlamlara gelecek şeyler anlatıyor ve ekliyor: "Seni özlemiştik Mehmet, çıkışta beraber olalım". İçeride lise ve üniversite yıllarından tanıdığım bir sürü arkadaş... Ama evinden almam gereken bir kız arkadaşım var, adı Gülnaz. "Ben bir arkadaşımı alıp yetiştirim filme. Zaten o da yan tarafta oturuyor"

Apartmanın öteki kapısındaım. Büyük bir kapı. Giriş karanlık. Tam karşımda eski tip, devasa bir asansör. Giriş kalabalık. Herkes tanıdık. Asansöre on beş kişi falan giriyor, ben dışarıda kalıyorum. Tek başıma. Asansör gidiyor, hem de kapıyla beraber. Ardında bir boşluk bırakarak. O loş boşluğa doğru ilerliyorum. Açık bir kapının ardında bizim lisenin arka bahçesi var. Dışarda akşam, bahçede ise gri bir kış günü. Güneşsiz, bulutlu. Bahçe ıpıssız. Ürperiyorum. Geri dönüyorum, kapıdan.

Gülnaz'ı bulmalıyım. "Beni evden al" demiş ve apartmanı tarif etmiş olmalı. Ama ben de evin numarasını unutmuş olmalıydım ki zihnimde hangi kata çıkacağıma dair kesin bir bilgi yoktu. Daha doğrusu iki rakam dolaşıyordu zihnimde, 5

ve 6.

Asansör geri dönmüyor. Apartmanın girişindeki o geniş ve karanlık boşlukta tek başımayım. Birden merdivenleri görüyorum, karanlık merdivenleri. Dar. Böylesi bir girişe yakışmayacak kadar dar; küçük ve sıradan merdivenler. Çıkıyorum.

Birinci kat. Beş altı metre uzunluğunda, bir metre genişliğinde bir koridor. İki uçta da birer kapı. Asansör kapısına benzeyen hiçbir şey yok. Kapılarda numara yok. Belki var, ama ben göremiyorum, çünkü ışık yok. İkinci kat. Aynı görüntü. "Şu halde" diye düşünüyorum, "üçüncü kattaki dairelerin numarası 5 ve 6 olmalı".

Üçüncü kat. Aynı görüntü ve kapıların biri açık. İçeriden orta yaşlı, şişman bir kadın elinde kömür tenekesiyle çıkageliyor. "Pardon" diyorum, "ben Gülnaz'ı aramıştım". Kadın doğrulup bana bakıyor ve ürpertici bir kahkaha içinde, "Yukarda yukarda" diyor... Utanıyorum, ama son ve küçük bir soru: "Acaba hangi daire?" İlkinden de gürültülü bir kahkaha. "Çık, çık bulursun. Merak etme". Çıkıyorum hemen ve karşı dairenin kapısının açıldığını duyuyorum. Kadın ben yukarı çıkarken yüksek sesle, gülererek konuşmaya devam ediyor: "Bak Gülnaz'ı arıyormuş? Bu kaçınıcı allahaşkına".

Utanç içinde çıkıyorum merdivenleri ama hayretle farkediyorum ki dördüncü kata bir türlü ulaşamıyorum. Oysa en az iki üç kat çıkmış durumdayım. Üstelik yine asansör kapısı yok. Sonra, çıplak bir ampulün aydınlattığı küçük ve pis bir boşlukta buluyorum kendimi. Merdivenler artık bitmiş durumda.

Ve bir kapı. Alelade, tahta bir kapı. Açıyorum. Karşımda upuzun bir koridor. En azından elli metre, yerler halı kaplı. Beş yıldızlı bir oteldeyim sanki. Kapıdan içeri giriyorum. Solumda da bir başka koridor. Zihnimde az önce dışarıdan gördüğüm binanın bir planını çıkarmaya çalışıyorum. Sol tarafta bir sinema salonu. Sağ

tafta ilk dört beş kata çıkmayan büyük bir asansör. Yine sağ tafta, karanlık, dar koridorlarda altı ayrı dairenin kapısı. Ve yine sağ tarafın beşinci ya da altıncı katında bütün binanın uzunluğuna eş değerde koridorlar ve sayısız kapı. Demek ki, üçüncü kattaki kadın, asansörü beklemeyip yanlış yerden çıkmama gülmüştü. İçimde, "Niye asansörü beklemedin ki Mehmet. O zaman Gülnaz'ın nerede oturduğunu daha çabuk öğrenirdin" diye bir pişmanlık. Ama içim rahat. Şimdi tüm binaya hakim hissediyorum kendimi. Kapıların önünde 100'lü numaralar var, tıpkı otellerdeki gibi. Şu halde önce 500'lü, sonra da 600'lü numaraların olduğu kata bakacağım. Ama önce asansörü bulmalıyım, ya da merdivenleri...

Yürümeye başlıyorum, koridorda.

Gerisini nasıl anlatabilirim ki... Asansörü de, Gülnaz'ı da bulamadığımı; binanın zihnimde çıkarttığım planlarının hiç bir anlamı ve geçerliliği olmadığını; her kapının geçmişimdeki farklı bir mekâna açıldığını (ilkokuldaki bir sınıf, lisedeki tiyatro salonu, üniversitedeki bir kulüp odası, yıllar önce taşrada oturduğumuz bir evin salonu ve benzerleri) ve her mekânda lise ve üniversite yıllarından tanıdığım çeşitli arkadaşlarımla garip karşılaşmalar yaşadığımı ve belirli bir süre sonra kaybolduğumu söyleyebilirim belki.

Sonra bir çıkış ararken yine lisenin arka bahçesine çıktığımı, orada pırıl pırıl bir yaz güneşinin altında, tanıdığım yüzlerce insanın katıldığı bir açık hava partisi verildiğini, o partide benle sevişmek isteyen genç ve güzel bir kadınla تنها bir köşe ararken havanın karardığını, genç kadını bir çalının arkasında yitirdiğimi, geriye döndüğümde lisenin arka bahçesini bomboş ve ıpıssız bulduğumu, ortalıkta şaşkın şaşkın dolaşırken, nöbetçi öğretmenini beni bulup, "Bu saatte burada ne arıyorsun, doğru yatakhane" demesini, ondan korkup kaçarken havanın iyice karardığını ve acı içinde kendi kendime "Gülnaz, 5, 6" dememi de anlatabilirim belki.

Karanlık. Gülnaz, 5, 6. Gözlerimi açıyorum. Odamdayım.

Şimdiki zamana geldikten, şimdiki zamanın şuuruna ışık hızıyla ulaştıktan sonra şunları düşünüyorum: Unutmamalıyım bu rüyayı. Kendime defalarca anlatmalıyım. Yarın sabah unutmamak için şimdi kalkıp bir sigara içmeliyim

ve defalarca rüyayı düşünmeliyim, rüyayı hafızama kaydetmek için.

Çok şükür yataktan kalkacak gücü buldum o kış gecesinde, ve bu rüyayı unutmadım. Ertesi gece hayli uzun bir versiyonunu, hiç bir yorum yapmadan hemen günlüğüme geçirdim. Bir ertesi gece de küçük bir yorum denemesi yaptım: "O apartmana girdikten sonra, geçmişimin bütün mekânlarını dolaşırken niye bir çıkış arıyordum? (...) Mekân herşeye hükmediyordu. Zamanın akışına, mevsimlere ve insanlara. Zaman durmuştu. Hafızadaki mekânlar kendi zamanları ve kendi insanlarıyla çıkıyordu karşıma."

Önceleri rüyadaki labirent meselesi üzerinde durmuştum. Zihnimdiki üç ayrı kodla (Gülnaz, 5 ve 6) bir hedefe ulaşmaya çalışıyor ama kayboluyordum.

Sonraları "bu bir hafıza apartmanı" dedim. Şimdiki zamanıma açılan bir kapı ararken kendi geçmişimde kayboluyordum.

Çok sonraları, apartmandaki "zamansızlık", "durgun zaman" ve "kendi içinde helezonik olarak dönen zaman" fikrine takıldı aklım.

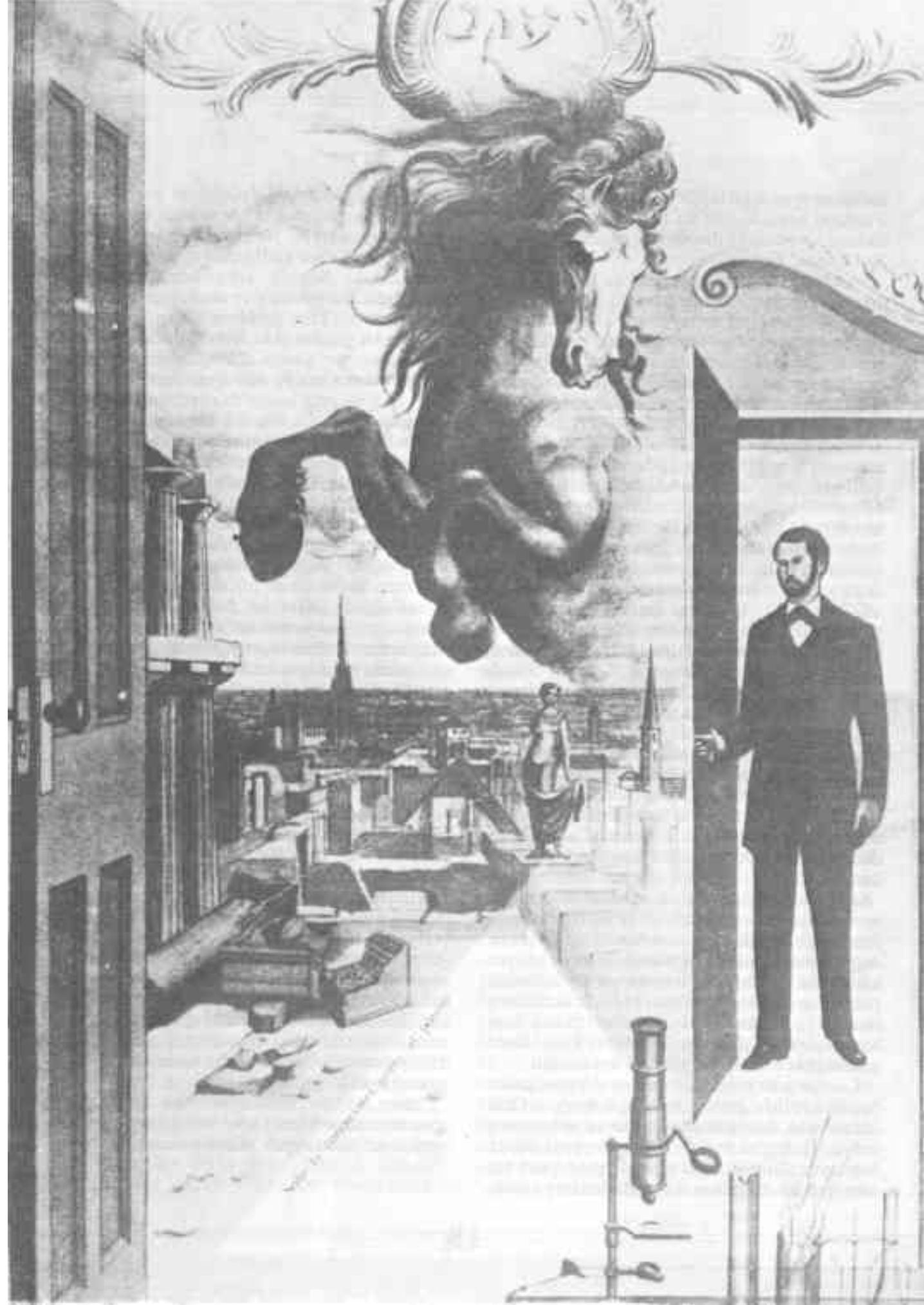
Çok daha sonraları, G-5-6 kodlarının şimdiki zamanın değil, rüya dışındaki reel hayat dediğimiz dünyanın kodları olduğunu; apartmanın da sonsuz bir spiral biçiminde dönen bir iç zamanın yansıması olduğunu düşündüm.

Çok daha sonralarından sonra, rüyadaki mekânlarla asılları arasındaki benzerliği zihnimin uydurduğunu da düşündüm, ama bu düşüncenin önemsiz olduğunu anlamakta gecikmedim. Ne var ki, bu önemsiz düşünce mekân, hafıza ilişkilerinde iki ayrı özellik olduğunu öğretti bana. Birincisi, sadece hatırlamak, ikincisi ise mekânın hafızada bıraktığı iz. Tıpkı zamanın bıraktığı iz gibi...

Bu iki iz, iç zaman denen spiralin içinde dönüp duruyorlar. Mekânın ve zamanın hafızada bıraktığı iz nasıl bir şey? Bence bu bir duyu biçimi. Ama altı duyu biçimiyle de açıklanamaz. Yedinci bir duyu belki de...

Bu iki iz bir hatıranın iki ayrı koordinatı gibi. Mekân somut bir koordinat, bir adı var. "Lisenin arka bahçesi" gibi... Zamanın koordinatının da belki bir adı var, sözgelimi "Lise yıllarında bir kış, güneşsiz bir öğleden sonraydı"...

Lisenin arka bahçesinde yaşanan sonsuz sayıda güneşsiz kış öğleden sonralarının hiç biri

birbirinin aynı değildir. Zihindeki yaşanmışlıkları o anların hepsine ayrı bir kod verir. Sadece ve sadece yedinci duyuyla hissedilebilen, "tadılabilen" bir kod.

Mekân, hatırlama eyleminin en huzur verici ögesi gibidir. Arna şimdi artık şunu söyleyebileceğimi sanıyorum: Bir mekânda yaşanmış sayısız "an"ların hafızada bıraktığı iz, ancak zaman ögesiyle ya da daha doğru bir deyişle zamanın bilinciyle bir iz olabiliyor. Yoksa, mekân bir iz bırakamıyor hafızada, sadece bir tanımlı ya da adı olabiliyor.

İnsan bir mekân karşısında sonsuzluğun, zamanın tarihinin esrarını düşünebiliyor. Tedirgin, ama öncesiz ve sonrasız bir akışı zamanın tek bir kesitinden görebilmenin rahatlığıyla... Sözelimi, bir tepeden Çanakkale Boğazı'na bakıyorsunuz ve yüzyıllardır insanların gelip henüz yerleşmediği "insansız doğa"ya bakıp ürküyorsunuz. Sonsuzluk hissi...

Gökova'daki batık kente ise bir turist gözüyle, piyasa müziklerinin çaldığı motorlu bir tekneden bakıyorsunuz. Sonsuzluk hissi falan yok. Akşam pansiyona dönüp sivrisinek ilacını sıkıp uyuyacaksınız. Sonra İstanbul'da "batık kenti gördün mü?" diye anlatacaksınız birilerine, yeni bir gofreti tattın mı der gibi. Böyle bir tekne gezisinden sonra batık kentin hafızamda bıraktığı iz, yakıcı bir güneşin altında sevimsiz bir teknenin sevimsiz bir kalabalığın içinde herkes gibi suyun altındaki batık kent görüntülerine bakmamdır. Bir de deniz kestaneleri tabii. Tekneciler "kestanelere dikkat, ayağınıza batabilir" diye sürekli uyarıp duruyorlardı.

Kısaca bir mekân, yaşanan zamanın bilincinden ayrı düşünülemez. Bıraktığı iz de öyle. Kağıt üzerinde çok zekice öne sürülmüş bir düşünce değil. Ama derinine indiğimizde çok şey çıkıyor karşımıza. Fotoğraf, sinema ya da videoya pelikül ve elektronik bantlar yoluyla aktarılmış mekân görüntüleriyle hafızadakileri karşılaştırmayı deneyin. Farklıdır. Yıllar önce terkettiğiniz bir mekâna gidin. O da farklıdır.

Lisenin arka bahçesine mezun olduktan sonra beş altı kez daha gittim. Orada öyle duruyor. Okul idaresi artık daha çok özen göstermeye başlamış oraya. Her görüşümde zihnimde yeni bir iz bırakıyor. Son olarak güneşli pırıl pırıl bir sonbahar sabahı gittim oraya, günlerden pazardı.

Rüyalarımnda defalarca muhtelif görüntülerle karşıma çıkan bu mekân işte masum bir görüntü içinde karşımdaydı. Ne rüyalarımndaki "lisenin arka bahçesi" diye kodlanmış mekânlara ne de hafızamdaki lisenin arka bahçesi fikrine benziyordu. Bakıyordum ve unuttuğum ayrıntıları görüyordum. Tüm bunlara dalıp gitmişken arkamda bir gürültü oldu. Dönüp baktım: Lisenin arka kapısı ve civarı. "Rüyalarımndaki arka bahçe"nin sınırı tam da durduğum yer de bitiyordu işte... Lisenin arka kapısı da rüyalarımnda seyrek de olsa karşıma çıkardı. Bir keresinde, yani bir rüyamda, eski sevgilimle bu kapıdan çıkıp birbirimize sarılmış ve yeniden birlikte olmaya karar vermiştik. Bu mekânın da bir izi vardı, ve kodu "lisenin arka kapısı"ydı.

Rüyalarımndaki mekânların gerçeklerine bir kez daha baktım. Hafızamda bıraktıkları o binlerce "iz"in dönüp durduğu spirale o an ne kadar uzaktım. Ve o an o iki mekânla kurduğum görsel/algısal ilişki ne denli acz içinde bir ilişkiydi... "Bir rüya gibi dedim" içimden.

Rüyamda, sabaha kadar uyuyamadığım bir pazar günü okula gelmiş ve arka bahçeye uğramışım ve ortalığa boş gözlerle bakıp garip şeyler düşünüyorum: iz, zaman, mekân, hafıza, spiral, yedinci duyu ve benzerleri...

Ama bu bir rüya değildi çünkü bir rüyaya nereden girdiğinizi, "oralara" nasıl geldiğinizi asla bilemezsiniz, anlayamazsınız. Bir görüntünün, bir düşünce parçasının içinden zihninizdeki sonsuz spiralın kaydıraklarından birine düşer ve...

Uyanınca adına gerçek hayat denilen bir şeyle karşılaşırız. Birkaç saniye içinde zaman ve mekân bilincine ulaşıyor, rahatlıyor ya da acı çekiyoruz. Gerçek hayat, çok şükür, dönüp duran garip bir metafizik spiral değil. Gerçi evrenin tarihi açısından, nereden gelip nereye gittiğimiz hakkında pek açık fikirlerimiz yok, sadece inançlarımız var. Rüyalarındaki spirallerin kaygan zeminlerinde de belki inancı aramak gerekiyor. Ya da rüyalarını hiç hatırlamayan insanların huzurlu uyanışlarına kavuşmak.

Gülnaz, 5 ve 6. Çocukluğumun bir sokağının bir apartmanından lisenin arka bahçesine.... Sonsuz ayna metaforuna uygun olarak hafızanın tarihi.

KARANLIKTAN KORKUYORUZ!

pınar türen

"Çok karanlık" dedi çocuk ve annesinin tesadüfen bulduğu eline sıkıca sarıldı. "Çok korkuyorum..."

Gece çok karanlık ve sisli, ilk defa geçtikleri hu köhne sokakta ne bir ışık ne de bir insan var, ağaçların tepesinde delice esen rüzgarın sinir bozucu ısıkları kaplamış her tarafı... KOLAYSA KORKMA.

Aynı sokaktan, güneşin yol gösteren ışığı altında, etraf cıvıl cıvıl insan kaynaklı geçseydi çocuk, korku yüreğini yoklamazdı bile. Üstelik güzel bir yaz gününün etkisi, korkutmak bir yana, insanın içini huzurla dolduran garip bir mutluluk duygusu bile yaratabilirdi. Nedir aynı mekânın aynı insan üstünde bıraktığı zıt duyguların sebebi? Güneşin sihirli bir değnek gibi aydınlatması mı herşeyi değiştiren? Yani sadece değişen doğa efektleri midir insanı bir kukla gibi oradan oraya sürükleyen? İnsan ne hissedeceğini dahi kendi başına belirlemekten aciz midir?

Belki acizlik fazla ağır bir kelime ama gerçek olan birşey var, o da insanın dış dünyadan aldığı uyaranlar etkisinde davranışlarını belirlemesi. Üstelik bu uyaranlar hakkında ne kadar çok *feedback* (geri besleme) sağlanırsa, davranışlarımız o derece yoğun ve kesin oluyor. İnsanın kontrol edemediği tek şey, kendi vücudunun tepkileri. Karanlık bir yerde korkumuz hızlı kalp atışlarıyla; havasız, kapalı bir yerde rahatsızlığımız başağrılarıyla ortaya çıkabilir. O halde eğer kendi vücudumuzdan *feedback* alabilirsek belki de kalp atışlarımızı, başağrılarımızı engelleyebilir böylece korkumuzu, rahatsızlığımızı giderebiliriz. Çok imkânsız gibi görünen bu yöntem 60'lı yıllarda iki bilimadamı tarafından deney olarak uygulanmış. Miller ve Dilacia denek olarak kullandıkları kişilerin başlarına bir alet takmışlar. Bu öyle bir aletti ki adele hareketlerini ölçüp sinyaller göndererek

başağrısını önceden bildirmektedir. Bir süre sonra kişiler sinyal seslerini azaltmayı başarmışlar, yani başağrısını kendi kendilerine engellemeyi becermişlerdi. Kısaca *biofeedback* teorisinin dediği şuydu: eğer insanlar vücutlarında olan değişimleri bilebilirlerse, bu değişimleri kontrol altına alabilirler. Nasıl ki dış dünyadan gelen bilgileri hareketlerini kontrol etmekte kullanıyorlarsa, iç dünyalarından gelen bilgileri de aynı şekilde kullanabilirler. Başımızın, kalbimizin içinde olup bitenleri bilince, onları kontrol de edebiliriz. Bu şaşırtıcı deneyin sonuçlarının geliştirildiğini ve hatta sıkça uygulanabildiğini düşünelim. Karanlık bir yerde rahat rahat dolaşabilmek ne kadar sıkıcı olurdu! Oysa hayatın hoş tarafı biraz da bu hislerimiz değil mi? Böyle garip bir deneyin sonucu hayatı daha da sıkıcı hale getirmekten başka ne olabilir ki diye düşünmemek elde değil. Zira böyle bir durumun gündelik hayatımıza girmesi halinde tüm insani tepkilerimizi kaybetme hatta robotlaşma tehlikesiyle karşı karşıya kalmamız kuvvetle muhtemel. (Acımasızca karşı çıktığım bu deneyin migren ya da ülser gibi hastalıklara da çare olduğunu maalesef hatırlatmak zorundayım).

Şimdi herşeyi unutalım ve mekân duygu ilişkisine geri dönelim. Yalnız olduğunuzu en çok ne zaman hissedersiniz? Kalabalık bir yerde tek başınıza otururken ya da hiçkimsenin görüntüsünün retinanıza yansımadağı bir yerde herhalde. Ya eğer bir gün çok mutluyunuz ne yaparsınız? Mutlaka bu mutluluğunuzu perçinleyecek bir mekan seçimi yaparsınız. Mutluluğunuzu sadece başkalarıyla değil mekânla da paylaşırsınız aslında. Kuşkusuz en kötüsü hiçbirşeyden zevk alınmayan dönemlerdir ki hiçbirşey kâr etmez içinizdeki sıkıntınızı alıp atmaya, böyleyken yaptığınız ilk şey mekân değiştirmektir. Hani derler ya "tedbil-i mekânda ferahlık vardır". Artık ferahlık

mı vardır yoksa bir aldatmaca mı yorumu açık. Ama açık olan bir şey daha var, o da insanın belli yerlerde belli duygusal yapılar içine girmesi. Nasıl ki Pavlov'un köpeği zil sesini duyduğu anda tükürük salgılamaya şartlanmış, bizler de karanlık yerlerde korkmaya, yemyeşil bir göl kenarında huzur duymaya şartlanmışız. Ve kim ne derse desin bu şartlanmadan da oldukça memnuna benziyoruz. Üstelik bu şartlanmaların hayatımızı kolaylaştırdığı da bir gerçek.

Depresyon geçiren bir hastayı doğayla içice, ferah, tertemiz bir ev yerine kapısı penceresi olmayan, pis kokan bir bodruma tıkmak pek akıllıca bir davranış olmaz herhalde (tabii amacımız kişinin hepten çıldırması değilse).

İnsan ruhunu ehlileştirmeye çalışanlar, kişilerden daha fazla bilgi alabilmek için mümkün olabilecek en rahat ortamı hazırlamaya çalışırlar. Ne kadar rahattır bir psikologun koltuğu; uzanır, yumuşaklığına gömülürsünüz ve hayatınızı en mahrem detaylarına kadar açık edersiniz. Amerikan filmlerinden biliriz, depresyon geçiren burjuvalar tedavi edilmek için İsviçre'nin yolunu tutarlar. Neden? İsviçre'nin psikologları daha iyi olduğu için değil elbette, isviçre'nin amansız doğasında huzuru yakalayabilmek için.

Mekânlar insan ruhunu iyileştirmeye yaradığı gibi bazı kişiler için belli mekânlar hastalık nedeni de olabiliyor. Klostrofobisi olan kişiler kapalı mekânlarda nefes alamadıklarını, ölecek gibi olduklarını zannederler. Yükseklik korkusu olanlar ise asla ve asla yüksek bir yere çıkamazlar, çıksalar bile taş gibi donup kalırlar. Agorafobisi olanlar ise açık mekânlardan çarşı pazar gibi kalabalık yerlerden kaçınırlar.

Ancak ne hoştur ki tüm bu mekânsal korkuların unutulduğu ve fobisi olan kişilerin huzuru bulabildikleri yer yine bir mekandır: Klostrofobisi olanlar duvarsız yerlerde, yükseklik korkusu olanlar alçak yerlerde, agorafobisi olanlar da küçük evlerinde huzura kavuşurlar. İnsan doğası, herşeyi en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş bir dekor içinde yaşama oyununu sergiliyor. Belki şartlanmış elimizde olmadan, belki de uyum sağlıyoruz, ya da garip bir zevk alıyoruz tüm bu karmaşadan.

Nedeni ne olursa olsun, karanlıktan korkuyoruz işte!

ZİL, ŞAL VE GÜL,

bedirhan muhip

Dünyamızı ve insanlarla toplumlar arası ilişkileri belirleyen üç temel alan, endüstriyel çerçeve var artık: Finans, Bilgi-İşlem ve Medya... Bu üç alanın içice girdiği, örtüştüğü ya da birbirinin yerine geçtiği durumların toplamı ise sanki çağımızın bir özetini ifade ediyor.

Düşünüldüğünde, paranın bir değişim değeri tanımı olarak sıkı kurallara bağlanmış, neredeyse nesnel kavranışından bugünkü uçar kaçır, ne idüğü belirsiz ama o ölçüde de kaçınılmaz bir varlık haline gelmesi arasında biz fanilerin zamanı saptamak için yaptığı bölümlmeler cinsinden ne kadar az birimin geçtiği görülebilir.

Daha 50 yıl öncesine kadar para dediğimiz şey meşhur tabiriyle yoğunlaştırılmış emek olarak görülüyor ve insanlık kadar eski bir tarihi olan değerli metallere dayanıyor, değerini onlardan alıyordu. Artık öyle mi ya.. Bir takım insanların belli odalarda oturup şu kadar ya da bu kadar basmaya karar verdikleri kağıt parçaları yani selüloz demetleri para diye kullanılıyor ve kabul görüyor. Bu, şeytanın gözümüzü bağlamasından başka ne olabilir?,

Üstelik sözünü ettiğim kağıt parçaları bile hayli arkaik nesneler haline döndü artık. Bilgisayarların hafızalarındaki bir takım rakamları paradır diye belleyip yine o hafızalar üzerinden alıp satmaya başladığımız vakitlerden beri pek çok zaman geçti. Yok canım, o rakamların parasal değer olarak karşılığı var diyenlere, herhangi bir ülke piyasasındaki parasal arz ile piyasadaki para miktarını karşılaştırmalarını hararetle öneririm. Hem, enflasyon denen modern illetin nereden geldiğini sanıyorsunuz siz?

Olmayan değerlerin olmayan eşitliklerle bilgisayarlara yüklenmesi aslında bu yeni çağın üç hayalinden biri olan bilgi-işlem sayesinde mümkün olabildi. Bilgi-işlem teknolojisi 1950'ler sonrasında gelişmeye başladı ama asıl

atılım 7()'lerin ikinci yarısından sonra gerçekleşti. Silikon ve devre teknolojilerinin hızla ilerlemesi bilgisayarları hem ucuz hale getirdi hem de işleyim kapasitelerini inanılmaz boyutlara erdirdi. İnsan zihninin hiçbir zaman ulaşamayacağı hesap edilen işlem kapasiteleri, insanoğlu için yeni yalanlar üretilen, yeni hayaller yaratılan bu alanı kullanımımıza soktu.

Bilgisayar üretiminin tamamen hayale dayalı olduğunu söyleyebilir miyiz? En azından benim gibi ortaçağ zihniyetinde belki biraz da aldığı pozitivist eğitim sayesinde takılıp kalan kişiler için, bilgisayarların yapabildiği şeyler ancak hayal sınırları içinde anlamlandırılabilir.

Meksika'daki gencecik işçi kızların çalıştığı cip üretim hatlarından Japonya veya Singapur'daki montaj hatlarına kadar bir sürü ilişkisiz bileşenin toplanması, programcı dediğimiz o yeni çağ büyücülerinin yaptığı büyülerle birleşince bir yeni hayal ortaya çıkıyor.

Bilgisayarların beyinleri ile ekranlarını birleştiren ilişkiler kümesi medya dediğimiz ve çağın üç temel yalanından olan o konuya girizgah yapabilmek için önemli. Medya artık insanlararası iletişimde aracılık konumunu çoktan yitirmiş durumda. Çünkü iletişim çift yönlü ve daha çok eşitler arasında bir alışverişin tanım bulduğu bir alan.

Oysa çağımızda medya dendiğinde bir gurup büyücü ve rahibin tek taraflı bilgi ve imaj aktarımlarını anlıyor hale geldik. Tek taraflı bu bombardıman, paranın ve bilgi-işlemin yalanlarını bize taşıyıp duruyor sürekli.

Bu üç hayal hayatlarımızı oluşturuyor artık. Ve Med(e)ya intikamını o kendine has büyülerle alıyor.

DORMEN TİYATROSU

1992-1993 OYUNLARI

JACQUES DEVAL

SAHANE ZÜCÜRTLER

KOMEDİ 2 BÖLÜM

Çarş., Cuma 21.15, C.lesi 18.00 ve 21.15,
Pazar 14.30 ve 18.00
(Cumartesi 18.00 Seansı indirimlidir.)

MOLIERE

HASTALIK HASTASI yada MERAKİ

KOMEDİ 2 BÖLÜM

Perşembe 21.15, C.lesi 14.30
(Perşembe 21.15 Seansı indirimlidir.)

26 OCAKTAN İTİBAREN

DARIO FO

NERDEYSE KADIN

KOMEDİ 2 BÖLÜM

PIERRETTE BRUNO

ÇILGIN SONBAHAR

KOMEDİ 2 BÖLÜM

Salı 21.15, Çarşamba 15.00
(Çarşamba 15.00 Seansı indirimlidir.)

400. OYUN

Biletler gişemizde ve VAKKORAMA'da satılmaktadır.

ERGENEKON CAD. NO. 98 PANGALTI TEL: 241 27 37

ALTIN YÜZÜK

ergun kocabıyık

Büyük bir savaşın içindeyiz. Birliğim saldırıya uğradı ve hepimizi vurdular. Önce beni ölü sanıp ölüleri yükledikleri bir kamyonu koydular. Asıl burada ölüyordum. Üzerimdeki cesetlerin ağırlığıyla kaburgalarım kırıldı. Bizi balık istifi gibi kamyonu dizdiler. Üzerimdeki bir sürü cesetin arasında çok yalnızdım. Bir süre yol aldık. Küçük bir aralıktan arkamızda uzanıp giden yolu görebiliyordum. Hastahanenin bahçesine indirdiklerinde çıkarmayı becerebildiğim iniltiyle yaşadığımı göstermeye çalıştım. Beni bir kenara ayırdılar.

Gövdemde çok sayıda mermi yarası vardı ve çekirdekleri içimde bir kıymık gibi hissediyordum. Ama buna karşın hiç acı çekmiyordum; bütün bedenim uyuşmuştu acıdan. Yanıma yaklaşan doktor sandığım beyaz gömleklili bir adama beni ameliyat etmesini rica ettim. O bu işe pek yanaşmadı. Yok istemem gibi bir işaret yaptı eliyle. Yanımdan geçen diğer beyaz gömleklileri de ikna etmeye çalıştım ama kimse ilgilenmedi.

Sonra bir bayan -hemşire olduğunu sanıyorum, belki de bir hastabakıcıydı- durdu bana baktı. Vücudumu inceledi. Ona parmağımdaki altın yüzüğü gösterdim: Sinemada önümdeki koltukta oturan ve ikide bir arkamdaki sırada koltuklarını gıcırdatan genç çifte bakıp duran adamın parmağındaki yüzüğü gösterdim. Yüzüğe uzun uzun baktı. Yüzüğü içimdeki mermileri çıkarmasının karşılığında ona vereceğimi söyledim. Önce bu işi hiç denemediğini söyleyerek beni ameliyat etmekten kaçındı ama sonra razı oldu.

Kadın bıçağın ucuyla kanırtıyor ardından bir cımbızla çekip çıkarıyor ve baş ucumda duran çinko tase bırakıyordu. Herbiri birbirinden farklı büyüklükte, bakır ve gümüşü renkte mermiler. Önce isteksiz ve çekingendi ama beşinci mermiden sonra çekingenliğini ve korkusunu üzerinden attığı gibi bu işten zevk bile aldığını söyleyebilirim.

ADINDAN DA ANLAŞILDIĞI GİBİ BU BİR VEDA TÜRKÜSÜ

selçuk akman

bu gün yıpranmış buldum resmini

Yorgun bir İstanbul şarkısı söylüyor dudaklar.
Sahil kahvesiydi isminde fikir Sabit bir deli
Ancak yüzündeki dem, nedense onu hiç öğrenemedim
Şehrin Sesi kısılrını diye Sorma.

O sıralar akli başındaydı Henüz.
Üzüntümüzü Sorguluyordu ara Sokaklar
Adından da anlaşıldığı gibi bu bir Veda türküsü

Esrik bir Aşkı tanımlar

Biraz da Gündüzü.
Bugün yıpranmış buldum resmini ya da yanlış hatırlattılar
Yanlış hatırlattı ana caddeler aramızı bozdu zaman
Devrilen Sandalların Sesi yok, ezildi gözümdeki lens
Artık körler ülkesine yerleşebilirim
Öğle Saatlerinin azameti yok Meşrebimde
tam bir gün dönümünde dudaklar.
Adı konulmaz Sanrıların duyarsız günündeyim
Eve geç kalmanın Sırası mı şimdi, işler yarına kalmaz.
Bundan on yıl öncesi için oldukça kararsızım
Bundan yirmi yıl öncesi daha yakın ama daha anlamsız.
Çünkü araya yeminler girdi, tutulmamış Sözlerle
Salacakta batan güneş, Pankartlara sanlı Cesedim
Akşam haberlerinde Sırtları dönük bir kaç Silahla birlikte
Birkaç azınlık yorgunu Seyrederken yakalanıverdi Ensemdeki
gez, göz ve Arpacık.
Sahil kahvelerinde aranan bir Suçlu oldu Azı dişim
Gittikçe Çürüyor mesai bitimleri ve ağrıyor düşünceler
Gün batmasın diye öldürebilirsiniz beni
yorgun bir İstanbul şarkısı söylüyor dudaklar.

fotoğraflar, murat gülsoy »

ya da yanlış hatırlattılar

Sararmış resmindeki ince Ayrıntı
kime Söz vermiştin, kimdi ilk Sevdığın ılık rüzgar
okul yüzü görmemiş karnelerin Sıcaklığı
Savaş ortası zamanlan hatırlar mısın
Ardında bıraktığın bir yığın yalnızlığın
Hesabı yapılmış Sayarsan bana ne kalır
uzun Sessizliklerle hiç ölmezdin de neden darıldın.
Çünkü eşyanın doğası çok içmiş besbelli
Meyhanelere torpil geçiyor Ayyaş bir gölün tuz bırakması
gibi koşuyoruz Devlet daireleri ve ıstampa kuyruklarında
Bugün gidip yarın geliyoruz askere, yeni bir düğün Sevinci
İsmimi deflerden Şildiniz mi Vatan kurtulur Sandınız.
Vesikalık resmimi çevirince Sanki yüzümdeki kolaj
Ağır yürüyen bedenim ve bütün hayalleri Süsleyen
Benmişim gibi yalan Söylüyordu peyzajlar, Gün batımları
Çünkü bemim Nefretimi taşıyor gökyüzü
Akşamın üstü kalsın, garson zimmetine geçirdi hesabı
ısrarla dalıyor Salacak, yıkılıyor iskele, güneş dünden hazır
Batıyor rıhtımlar gzüme bir koşuşturma bir yanlış Anlaşma ki
Sorma gitsin, bir Ecza dolabına Saklandı Anılar.
Oysa yanımda olman gerekirken uygun hikayelerle eğleniyordun
Uzanıp yatıvennek ne güzel bir gülüşünle Son bulmak
(ilmeden yapamazdın, Her tekrarında geri dönüşler
Bedenimde Esrar dolu bakışlar otobüsleri kaçırdın
Aldırmadan Silinmek Ne güzel resimlerde Son bulmak
Tenhalarda yaşıyordun her kaçışında geri dönüşler
Hep Aynı resmin üstündeki Soluk kül izi
belirsiz Söylenen yalanların gölgesinde ustalıkla Çevrilen Filmler
Ne dersin Dolunaydık bir zamanlar
Güneşin bulutlan kapattığı Aydınlık günlerde telaşlı
Işıklı kalabalıklardan Ayrılmış dolunaydık
Oysa Şimdi kimsesiz bir yıldız dolaştırıyor beni parklarda
ışksızlığım yıkıyor insanları Sarışınılığım yanıyor
Bir tamı Arıyor Servetimi, dilencilere kibrit Satarken
Ayaklanma kapanıyor düşmanlar zemheri kışlarda gülümsemek yasaktır bana
Çünkü yenilmiştir Ardına bakmayı unutan Adam
Çünkü dolunaydım bir zamanlar
ıssız bir yoldan geçiyor Acımız
yorgun İstanbul Sarkılan Söylüyor dudaklar

kara göründü!

DENEYSEL ONTOLOJİ **-laboratuvarı bir evren yaratmak-**

adnan kurt

*Azıcık gece alayım yanıma
yalnız serçelerin uykusuna yetecek
kadar gece
böcekler için rutubet
örümcekler için kuytu
biraz da sabah sisi
yabani güvercin kanatlan renginde.
üç firenk havası
ismet özel*

İnsanların bir kısmı -bazılarımız; yaşadıklarından, kurulu düzenden, doğadan, endüstriden (uzayıp giden liste...) hoşnut değil.

Ben şundan bundan değil, hiç bir şeyden hoşnut değilim ki. İklimden, toplumsal sorunlardan, okullardan, içgüdülerden, neokorteksin 3mm kalınlığında olmasından da rahatsızım. Hatta bir tek güneşin doğup batması arasına kafa dinlemeye aya gidemeyişim; başka bir ülkede anlayışsız, zekâ özürlü duruma düşmem (dil yüzünden); çocukların öldürülmesi ve ölmesi; para adında bir tanrımız olması ve en önemlisi belki de sayılar ne güzel 1-2-3 diye giderken e olması JC olması ve benim bunları ezberleyemeyişim, son hanelerini kimsenin bulamayışı ve bilim adamlarının bilgiçlikleri beni deli edecekti, yeni arayışlara dalmasaydım. Pek de cesur olmadığımından belki; maceranın tadı beni çekse de, kendime uygun bir çözüm bulamadım yıllarca. Belki de "hem o macera, hem bu macera olsun isterim" maymun iştahlılığımından. Herneyse, bütün hoşnutsuzluklarımı nasıl çözerim sorusuyla yıllar geçiyordu ve o gizemli çözümün yaklaştığını hissediyordum gün geçtikçe. Birgün kütüphanede çalışırken rastladım:

Hücresel Otomatlarda.. Çeşitli amaçlar için 1948'de von Neumann'ın öncülük ettiği bu matematiksel yöntem, bilgisayarlarla birlikte, insana kiyen bir olanak tanıyordu: KENDİ EVRENİNİ YARAT! Aslında tam anlamıyla bu olmasa bile aradığım, yine de başlangıç için yeterince heyecanlıydı:

"GREK Mitolojisi'nde, evren mekanizmasını yürüten, tanrıların kendisiydi. Yağmur yağdırır, güneşi doğurur, gök gürletirlerdi. Ve insanların akıllarına gerekli düşünceleri yerleştirirlerdi. Daha yeni kurgularda, evren tüm işleyiş mekanizması ile birlikte yaratılmıştır: Bir kez çalıştırılınca kendi devam eder. Tanrı mekânötesinde oturur ve keyifle olup biteni izler... (T.Toffoli, Cellular Automater Machines 1987-MIT Press)

Temel anlamıyla (ve çok basitçe) hücresel otomatların işleyişi şöyleydi: Bir, iki, üç ya da çok boyutlu bir soyut mekân seçip, bunu nicelendirin, yani küçük parçalara bölüp adlandırın. Başlangıç koşulu olarak istediğiniz mekân parçalarını seçip, bunlara matematiksel cisimler/hücreler oturtun. Bu hücrelerin varlıkları da bir dizi çok basit kuralla (temel içgüdü gibi mi?) tanımlansın. Diyelim ki zamana, diğer mekân parçalarına ve hücrelere bağılı olarak, bu hücrenin bir zaman adımı sonraki varlık değişkenleri belirleniyor olsun (dikkat: zaman adımları, demek ki bu dizge de hem mekân hem de zaman nicelenmiş. Zaten bu tür sistem çözümlemeleri ve modellemeleri için

geliştirilen matematik yöntemi de "ayrık (discrete) matematik" olarak biliniyor.) Böyle bir dizgeyi kuşkusuz bir bilgisayarda tanımlamak en kolayı. Sonra yapılacak iş, bu bilgisayar izlencesini (program) koşturmak ve her an, her noktadaki hücrenin durumunu izlemek. Bu, tahmin edileceği gibi eğlenceli bir uğraş. Zaman geçtikçe yeni kümelenmeler, yokolan hücreler, benimsenen bir varlık tanımının bir grupta yaygınlaşması. Hey o da ne? Bir grup toplu halde başka bir yöreye ilerliyor ve oradaki grubu çevreliyor. Bir tür savaş yaşanıyor, köleler ediniliyor, yayılmacılar oluyor, iç savaşlar... Bilgisayarda soyut bir dünya/evren modeli oluşturuluyor sanki. Başlangıç koşullarınız, tanım kümelerinize göre güneş sistemleri, galaksiler, bunların içinde gezegenler, üzerlerinde "canlılar", bunların arasında toplumsal etkileşimler gözleyebilirsiniz.

Doğal olarak hayal gücünüzü kullanacaksınız benzetimler sırasında. Ne de olsa soyut matematiksel yaratıklar bunlar. Ama ya içlerinde olup biteni "anlamaya" çalışan otomatlar varsa. Ya şiirler yazıp, varoluş sıkıntıları çekiyorlarsa. Geçen akşam bir grupta dağılmalar görüp bilgisayarı durdurmuş ve aralarına varlık tanımı toparlanmayı gerektiren bir otomat koymuştunuz. Monitörde izlerken 18 dakikada bir o grubun tümüyle mor renge

*Akla Karşı Tezler:
"Sen bu alemde her dilediğini
gerçekleştirmeye geldin.
Mümkün ve tahayyül edilebilir
her güç ve nimet
sana müsahhardır".*

ibn-i sina

dönüşme nedeni bu olmasın? İş buralara geldiğinde yapay bir evren parçası ve buradaki toplumsal etkileşimleri izlediğinizi farkediyorsunuz. Kendi yarattığınız, kurallarını sizin koyduğunuz, sınırları sizce bilinen ama size eğlenceli gelen bir evren. Laboratuvarı kapatıp gittiğinizde neler oluyor acaba? Grupların kendi aralarında bir iletişimi varmı? Bir dil; mantık; matematiksel kurallar geliştiriyorlar mı? Sizin tanımladığınız "fizik" yasalarını, evrenlerinin büyüklüğünü biliyorlar mı? Kendilerini tanıyorlar mı? En çok meraklandığım, tanrıtanımaçları var mıdır dersiniz?

Ne yazık ki bu macera yeterli heyecan verse de çözümden uzak TRON filmindeki gibi. Bilgisayara aktarılabilsem sorun başka (en azından benim tanımladığım) bir platforma taşınabilirdi. Ve bilgisayarın fişini çeken bir İsrail'in başlattığı kıyamet gününde bizler rassal erişimli bellek (RAM)'den sert disk'e aktarıldık (elektrik kesildiğinde hemen bunu gerçekleştirecek bir alt izlençe (subroutine) eklemesiyle). Tekrar fişe takıldığında, program, her otomata ilişkin istatistikleri çıkarıp işlemden çıkardı.

Ama bu kadarı abartma oldu. Bilgisayara aktarılamıyordum ve dünyevi sorunlarım, hoşnutsuzluklarım sürüyordu.

Sabahları rüyalarımın ayrılmam güç olduğundan kahvemi içerken, bölüm odasında son gelen makalelere göz atardım. O gün aradığım yeni çözüme ilişkin ilk bilgi gelmişti. Makale başlığı şuydu: "Kuantum tünel geçişi mile Laboratuvarında bir evren yaratmak olanaklı mıdır?" Belki de bu çözüm yolu, beni soyut matematiksel otomatların evreninden kurtaracaktı. Yasalarını kendi koyduğum bir alt evren ne menem birşey olacaktı bilinmez. Ama nasıl yapılabileceği ilk soru olmalıydı. Bu çalışma MIT'den Alan Guth -ki en yeni evren modellerini bu genç fizikçiye borçluyuz- ve

"Yer" (mekan) içinde bir yer saptamadan, bizim için bir yer yoktur. Ama, salt yer olmadan da biz, bir yer belirlemeyiz. "Zaman"la da böyledir. An kolmadan zaman olmaz bizim için. Ama sonsuz zaman olmadan da biz, anı düşünemeyiz. Demek ki biz, doğal olarak, yalnızca parça ile bütüne, yalnızca sınır ile sınırsızlığa, ulaşıyoruz. Ama, biz, aynı zamanda da, yalnızca, bütünüle parçaya, yalnızca sınırsızlıkla sınıra varıyoruz.

**şehitler,
insanın estetik eğitimi üzerine bir
dizi mektup (19. mektup)**

arkadaşlarınca yürütülüyor. Çalışmalarında, "fizikyasaları-bildiğimiz kadarıyla- insanların yeni bir evren yaratmasına olanak tanıyor mu?" sorusunu yanıtlamaya çalışıyorlar. Şimdi, işin ayrıntısına girmeden önce evren nedir, neler olmuş gibi sorulara çok kısa cevaplar ve öyküler bulalım.

Temiz bir gece vakti gökyüzüne bakıp "tüm bu yıldızlar nereden çıkıyor?" diye düşünmediğimiz pek azdır. Böylesi müstesna bir soru binlerce yıldır felsefeci, din bilimci bilgeler için iyi bir kaynak olmasına karşın, saygın bilim çevreleri için hep sıradışı bir konu olmuştu. Yakın yıllarda kozmolojide yaşanan gelişmeler, evrenin varoluşuna yakın zamanlarda olup bitenleri fiziksel yasalarla açıklamayı olası kılarken, aynı zamanda içinde yaşadığımız evreni anlamak içinde bunun gerekliliğini vurguluyor.

Bu gelişmelerin yaşandığı alan, **kuvantum kozmolojisi** olarak adlandırılıyor. Genellikle

atom altı parçacıklara uygulanan kuvantum mekaniği, bu bağlamda tüm evrene uygulanmaya çalışılıyor. En önemli çalışmalar 1960'larda Misner, Wheder ve deWitt tarafından başlatılmış.

Çağdaş kozmolojide kullanılan modelin temeli, 1948'de Gamow'un kurduğu 'sıcak büyük patlama'ya (SBP) dayanıyor. Maddenin davranışına ilişkin birtakım fizik bilgisi ve Einstein'm Genel Görecelik kuramı ile birlikte, bu model, şimdi içinde yaşadığımız genişlemiş soğuk evrenin 15 milyar yıl önceki yoğun ve sıcak ortamın tanımlanabilmesini sağlıyor SBP modeli bugün gözlediğimiz evrendeki belli elementlerin oransal dağılımını fondaki mikrodalga ışımasının varlığını ve kesin sıcaklığını (bu sıcaklık, büyük patlamadan bu güne kalan ışımanın kaynağıdır) doğru olarak belirliyor.

Ama SBP'nın açıklayamadığı birçok sorun var. Evrenin büyük ölçekte eşdağılımlı olması ufuk sorununu; uzaysal geometrinin bir küre yüzeyi eğiminde olması gerekirken düz görünmesini açıklayamıyor. Belki de en önemli sorun SBP'mn galaksiler gibi büyük ölçekli yapılanmaları gökadalın gibi öngörememesidir. Uzun zamandır, evrendeki büyük ölçekli yapılanmanın, evrenin başlangıcındaki madde yoğunluğunun eşdağılımsızlığına bağlı olduğu biliniyordu. Ama bunların temel nedeni gözardı edilerek başlangıç koşulu olarak kabullenilmişti. 1980'lerde çağdaş kozmolojinin öyküsü yazılıyordu. 1980'de MIT'den Alan Guth, evrenin büyük patlamayla genişlemesinde ani bir sıçramayla genişleme hızında büyük bir artış, yani 'enfasyon' öngörerek Enfasyoncu Evren Senaryosu'nu kurgulamıştı. Bu enfasyon aslında çok kısa sürmüş olmalı, 10^{-30} saniye kadar. Ve bu arada evrenin yarıçapı 10^{-28} cm'den 1 metreye kadar genişliyordu. Enfasyon sonrasındaki evren genişlemesi. Büyük Patlama'nın öngörüsüyle koşut olacaktır. Bu

kara göründü!

küçük zaman aralığı, tüm kozmolojik sorunların hasıraltı edilmesine yetiyor.

- Ufuk sorunu çözülüyor, çünkü başlangıç yarıçapı o kadar küçük ki tüm madde parçaları birbirlerine değebilir.

- Düzlük sorunu çözülüyor çünkü evrenin ulaştığı genişliğin başlangıç çapına oranı büyük patlama modelinden çok daha büyük

- Ve en önemlisi büyük ölçekli yapılanmaya elverecek başlangıç yoğunluğundan dolayıdır ki mikrodalgalanmayı da olası kılıyor bu model.

Tüm bu varsayımlar nereden kaynaklanıyor? Açıkçası bu tür sorular sonsuz bir dizi halinde sıralanabilir, dayanılmaz, meraklı bir çocuğun "neden" aşamasında yaptığı gibi. Ama evrenin gözlemlenen yapısına tam bir çözüm arayan evrenbilimcinin sürekli soracağı "Enflasyon öncesinde ne oldu? Evren gerçekte nasıl başladı?" sorusudur.

Geriye doğru gidildiğinde evren yarıçapının sıfıra; madde yoğunluğunun ve yerçekimi alanı gücünün sonsuza gittiğini görüyoruz. Tüm fiziksel yasaların çöktüğü yeni evren bir *tekillikle* başlamış olmalı sonsuz *yuvarlaklıkta* ve enerji yoğunluğunda bir bölgede. Yalnız şuna dikkat etmeli: Tekillik Kuramları'nın (Hawking and Penrose 1960) fiziksel yorumunu yaparken 'gerçek' evrende böylesi yöreler vardır/olmuştur denilemez. Ama bunların varlığını öngörmeye neden olan 'klasik genel görecelik' tekillik noktalarında çözümsüz kalmakta ve çok daha güçlü, içerikli bir kuramla değiştirilmelidir. Ne olabilir bu kuram?

"Yerçekiminin (Gravitasyon) Kuantum Kuramı"

Kuantum kuramı 1912'de klasik mekaniğin çözümsüz kaldığı alanlarda geliştirildi. Schrödinger, Bohr, Heisenberg ve Dirac, Kuantum mekaniğinde devinimi deterministik olmaktan çıkarıp rassal olarak yorumladılar.

*İbn-i Sina'ya göre,
cisimlerden bağımsız uzay ve zaman
varlığı düşüncesi çok saçmadır.*

*Böylece yüzyıllar sonra
Kant'ın*

*eğer uzay sonlu ise, onun ardında ne
var diye sorduğu soru*

*İbn-i Sina'ya göre çok anlamsızdır.
Eğer cismani varlık yoksa, uzay da
yoktur; çünkü bu tezahürler aleminin
bir şartıdır ve bağımsız bir gerçekliğe
sahip değildir.*

**seyyid Hüseyin nasr
islam kozmoloji
öğretilerine e giriş**

Konum ve momentum gibi mekaniksel değişkenler 'dalga işlevi' denilen bir nicelikle tanımlanarak bunlara bir takım rassal bilgiler yüklendi. Tipik bir sistem için dalga işlevi 'Schrödinger Denklemi' denilen denklem çözülerek bulunur.

Kuantum mekaniği, klasik mekanikten niteliksel olarak çok farklı görüngüler sunar. Bunlardan birisi: kuantum mekaniğinde bir sistemin enerjisi hiçbir zaman sıfır olamaz. Bir sistemin her zaman kinetik ve potansiyel (gizil güç) enerjileri toplamı (Heisenberg'in belirsizlik ilkesi'ne göre) sıfırdan farklıdır ve yer düzeyi (ground state) enerjisinde en düşük değeri alır. Bu 'yer düzeyi dalgalanmaları' Enflasyoncu Evren Sensiyolarında Gökadası oluşumları için yeterli nedeni oluşturur.

ikinci önemli özellikse tünel etkisi/geçiş'i'dir. Klasik mekanik'te, bir kâse içerisinde duran bir top, hiçbir şekilde dışarıya kaçamaz. Oysa, kuantum mekaniğine göre, topu dışarıda bulmamız için belli bir olasılık değeri vardır, çok küçük olsa bile. Buna 'parçacık, engelden tünel

etkisi ile kaçmış' denilebilir. Ama bu sürecin gerçek zamanda oluştuğu söylenemez. İyi tanımlanmış bir matematiksel formülasyonda, bu geçişin sanal zamanda olduğu söylenir. Bu garip kuvantum-mekaniksel etkilerin klasik mekanikle çeliştiği sanılmamalıdır. Aksine, kuvantum mekaniği daha geniş bir bakış açısında, klasik mekanikten daha doyurucu yanıtlar veren bir kuramdır.

Klasik fiziğin tekil davranışlar öngördüğü durumlarda, kuvantum mekaniksel yaklaşımlar tekilliklere sıradan anlamlar yükleyebilir. Bu anlamlandırılabilir çözümler, evrenin başlangıç anındaki tekilliklerin, kuvantum mekaniksel olarak yorumlanması için gerekli cesareti veriyor. Ama daha da geniş bir yaklaşım, evrenin yalnızca başlangıç tekilliklerinde değil tüm zamanlar ve uzantılarda bu tekniklerin uygulanmasıdır, adına 'kuvantum kozmolojisi' denir.

Kuvantum kozmolojisinde, basit bir atom için yapıldığı gibi, tüm evren bir dalga işleviyle tanımlanır. 'Evrenin dalga işlevi', Schrödinger denklemine benzer bir denklemin çözülmesiyle bulunur, Weikleler-deWitt denklemi. En basit evren modelinde konumun eşdeğeri evrenin uzaysal büyüklüğü, momentumun eşdeğeri de genişleme hızıdır. Ne yazık ki kuvantum kozmolojisinde bir dolu düşünsel ve teknik sorunlar çıkıyor. En başlarından beri kuvantum kozmolojisi sallantılı temeller üzerinde duruyor. Önce bir formalizm geliştiriliyor ve birtakım kabaca hesaplamalar yapılıyor. Kuvantum Elektrodinamiği'nde olduğu gibi ilgili değişkenleri istenen hassaslıkta çözmeyi sağlayacak sistematik bir yöntem geliştirilemedi. Ayrıntılı tekniklerdeki zorluk bir yana, temel kurallarla ilgili sorunlar var. Kuvantum mekaniği, klasik kuramla açıklanamayacak atomik süreçleri anlamak için geliştirilmişti. Buradan genişletilerek, ve ister istemez temel varsayım: "Kuvantum mekaniği

tüm zamanlar için ve içindeki herşey için evrene uyarlanabilir" olmaktadır. İkinci ve belki de daha güç temel sorun kozmolojiye uyarlanmış kuvantum mekaniğinin yorumudur. Matematiksel nesneler olarak görünen değişkenlerin, ölçümlerle saptanması "kuvantum ölçüm kuramının" doğmasına neden olmuştur. Bohr'un bu kuramında temel anlayış ölçme sürecinde gözlemenin aldığı etkin roldür. Ölçme yapıldığı anda, o değişkenin, dalga işlevinin aldığı değişik değerler bir anda "dalga işlevinin çökmesi" ile ölçülen değeri alır. Kopenhag yorumu denilen bu şema, birtakım felsefi tartışmaya kaynak olsa da, gözlemler ve deneyler bu görüşü sürekli doğruluyor. Ama bu ölçümler mikroskopik yapıda ve çok sayıda parçacık üzerinde yapılırken, evren üzerinde yapılan bir ölçümün 'dalga işlevinin çökmesi'ne neden olması nedir? Bir tek dizge için olasılık dağılımından nasıl sözedilebilir. 1957'de tüm evreni tanımlayan kuvantum mekaniksel formülasyonunu yapan Everett çok ilginç bir sonuç bulur: Her ölçüm evrenin birçok benzeşine bölünmesine neden oluyor ve ölçüm sonucu elde edilecek tüm olası değerlere karşılık gelen bir evren oluşuyor. Bu 'Çok Dünyalar' yorumunun ekonomik (!) olmaması epeyce sıcak tartışmalar yarattı. Yine de, kozmolojik kuvantum kuramı ve yorumu ile donandıktan sonra sorunumuza dönebiliriz. "Evrenin başlangıcı"na.

Sorunun nesnesi evren, ve tanım gereği 'dışı' yok, dışında bir dünya yok ve evrenin geri kalanı yok. Evrene ilişkin bir dalga denklemiyle anlaşılıyor ki evren boyutları yeterince büyükken klasik uzay-zaman geçerli, küçükken ise bildiğimiz anlamda bir uzay-zaman yoktur. Ve evrenin başlangıcı bir kuvantum tünel geçişini andırmaktadır. Yani sıfır büyüklükten-hiçlikten-başlayarak sonlu bir boyuta geçmektedir. Enflasyoncu Evren Senaryosu, tünelleme geçişi ile açıklanmakta, evrene ilişkin gözlemsel bulgular da tanımlanabilmektedir.

Şimdi, eldeki bu yeni evren senaryosuna değişik bir gözle bakalım:

- Büyük patlama (BigBang) modelinde, t~1 saniyede 10^{32} Güneş kütleisindeki maddeye sahip hemen hemen 10^{89} , nötrino-antinötrino çifti, 10^{79} proton, 10^{79} nötron, 10^{79} çiftsiz elektron içeren bir çorbadır o anda evrenimizin toplam kütle içeriği 10^{65} gramdır, yani şimdiki evrenin 10^{10} katı kütlede. Aradaki kütle farkı evren genişledikçe yerçekimi (gravitasyon) potansiyel enerjisine dönüşmüştür.

Öte yandan Büyük Birleşik Kuramlar'ın gelişmesi ile Enflasyoncu Evren senaryosu, farklı bir tablo oluşturuyor, $t = 10^{-35}$ saniyede büyümeye başlayan evren için gereken tek başlangıç koşulu sahte boşluk (false vacuum)'dur. (Sahte boşluk, yarı kararlı bir durumdur. Çok yavaş bir evre geçişi dışında enerjisi daha fazla düşürülemez. İçindeki alanların beklenti değeri, vakumdan farklıdır.) Bu boşluğun pek de büyük olması gerekmez. Çapının 10^{-24} cm ve toplam kütle/enerji miktannında 10 kg yani 10^{29} güneş kütleisinde olması yeterlidir. İşte bu etkileyici, baştan çıkarıcı sayılar insanın aklına o soruyu getiriyor: Madem bu kadcark basit koşulları var, acaba insan laboratuvarının bir köşesinde yeni bir evren (Yeni bir evrenle kastedilen, bizim evrenimizden kopuk, ve gözlenen evren boyutlarında bir başka evren) yaratamaz mı? Fizik yasaları buna engel olabilir mi?

Şimdiye dek yapılan çalışmalarda varılan sonuç, böyle bir sürecin gerçekleşmesi için fiziksel yasalar açısından bir engelin olmadığı yönündedir. Yalnızca, bu sürecin nasıl gelişeceği, olup biteni anlamak, uzay-zaman ilişkilerini betimlemek için matematiksel yöntemler araştırılıyor, hesaplar yapılıyor. Ama ciddi bir engel teknolojik sorun: 10^{76} g/cm³ kütle yoğunluğunu gerçekleştirmek günümüzdeki ya da görünen gelecekteki teknoloji ile olası değil.

En üzücü olanı da, teknoloji gelişse bile (!),

matematiksel çözümlerler, laboratuvar köşelerinde yaratılan bu evrenin varlığını, başarılı olup olmadığını ölçmekten yoksun olduğumuzu gösteriyor. Evrenin, tünelleme geçişinden sonra, kuvantum mekaniksel ölçüm sorunlarına takılması, bizi yine yalnız bırakıyor. Ama ben umutla, düşülkemi kurabileceğim bir deneysel sürecin peşinden koşacağım.

"biliyorum, güç gelecek sizlere. Ama artık gitmek geliyor içimden. Bir sabah masmavi bir bulutun peşinden dönüşü olmayanı yerlere" ataol behramoğlu melankoli

***hayalet geminin yeni tayfaları
barış tut,
süreyya evren,
hüsnü kural,
ahmet demirhan,
sabrı gürses,
özlem büyüközden
yakında güvertede yerlerini alacaklar...
hayalet gemi açık denizlerin gecesinden sizlere doğru geliyor...***

BİZ.. ORADA...

nazlı ökten

Anların uzayıp kayboldukları
Gevşeyip paslandıkları lekeli akşamlarda
Bu koca şehrin uğultusuna kulak kesiliriz
Hepimiz
Bu şehri bu şehir yapan bizden başkasıymışcasına
Yıkılmış surların etrafında dört döneriz
Biz
Kadınlar ve erkekler
Biz kadınlar

Biz bazı kadınlar
Saçlarımızı bu kentin uğultusuyla tararız
Aynalarda yüzyüze geliriz yalnızlığımızla
Ağladıklarımız değil ağlamadıklarımızdır
Gözyaşlarımız
Muhammed'in sakalından bir bıyık yapıştırır gibi
Yüzümüze
Anaç ve kaygılı bir ifade oturturuz

Gece oldu mu bazen
Evlerin duvarları insanın üstüne gelir
Ağır kül tablaları fırlatılır camlara
Perdelere çocuk cesetleri asılır
Birbiri ardına
Televizyonun mavi ışığı
Yapışır kalır adamların bıyıklarına
"Saat sekiz haberleri veriyoruz"
Ya sofra kurulur ya bulaşık yıkanır
Talihsizliğin sayfalarında
Saçlarımızdan bir merdiven örülse eğer
Böyle akşamlarda
O merdiven iner
Yine kendi dölyolumuza
Halı desenlerinden kâbuslar çıkaranlar
Eminim vardır aramızda

Gün soğur parça parça sırtımızda
Çocuklar ölmeye büyür kadın cesetlerinin koynunda
Bütün çocuklar büyür.

Suya baktım
Ve bir kez daha yarıldı gövdem
karnımdan
bir genç kız çıktı
ağzında kar fırtınası şelale
elleri yağmur gözleri
rahminde çingiraklar
rahminde çingiraklar
rahminde yılanlar
çingiraklar
uzandı eli kopup gözleri gözlerimden
dolandı
içime bir kar fırtınası
yılandı
dolandı
mideme çöreklenen
kıvrım kıvrım ve dehliz
bağırsaklarım ve geniz
denizi içiyordum gövdesiz

Nedir o köşedeki biçimsiz
ve gövdesi suretsiz
yılan gözleri
yıldırın gözleri gözbebeklerimde

nedir o
kahkahasını böylesine çınlatan
ve tiz
yeter bırak beni gövdem
sen biçimsiz mahluk

ben
yalnız
sen
siz
sessizce çekip gideyim güllerin arasından
başında taç

yapraklan
bacaklarım doğurgan
bacaklarım kırlarla kaplı
çekip gideyim
elimde hançerim hançerim elime saplı
yalayarak
eski yaralann açtığı yeni yaralardan sızan kanlan

UMUTSUZ İNSANLAR KOROSU

Birbirimize kenetlendik
Bizde sürükleniyoruz
durumumuz hep aynı
Bir kalbimiz var
Unutmaya çalışıyoruz
kınılısı çok sık
Miskince bir yavaşlık
Hep onun içindeyiz
ezilişimiz usul usul
Öleceğimizi hiç sanmam
Yaşadığımızı da
söyleyemem
bekleyişimiz çok uzun
Yalnız gökyüzü bizim
Biraz da kuşlar
Bir de sonumuz var
Sonumuz hep hüzün

kasım 1989

süreyya evren

hüsnü kural

ENUMA ELİŞ veya 'Bir Zamanlar Yukarılarda'

sadık türksavaş

Mitik zamanlardan kalma hiddeti ile kızışıp, kavurucu nefesini uzak "Setli Ülkesi" tarafına üfleyerek hızla büyüyen "Arba Çölü"; içinde yaşadığı tüm canlılarla beraber, iri yapılı, esmer, karga burunlu, uzun siyah saçlı, dolikosefal göçebe, döğüşçü ve pagan bazı toplulukları da arkası kesilmeyen dalgalar halinde "Sinear Ülkesi"nin Frattu... Havzasında yaşayan göksel misyonlu bir uygarlığın kadim kentlerine doğru itmekte ve iki ezeli yabancıyı zaman içinde belki ilk kez, karşılaştırmaktadır. Bu karşılaşma ile başlayan ve bin yıl süren kaynaşma çağı trajik bir yoldan devam ederken, Kutsal Sinear, Güneş Tanrıları "Şamaş"ın kızgınlığını yatıştırmak için, kendilerine sulak bir ülke arayan yeni bir Sami topluluğun, yeni bir istilâsına sahne olmaktadır.

Tanrıların gökyüzünden yeryüzüne indikleri ve "Ziggurat" denilen tapınak-saraylarda oturmaya başladıkları, "Lugal"lerin bu saraylarda sadece başhizmetkâr ve başrahip sıfatı ile bulundukları ve Tanrıların kararlarının tartışmasız uygulayıcısı oldukları, "Ziggurat" içinde ve dışında çeşitli hizmetlerle yükümlü bulunan ve sadece bu amaç için yaratılmış olan insan topluluğunun, kent sakinleri olarak çeşitli sınıfları oluşturduğu, tanrıların birbirlerine karşı köpüren hiddetlerinin sık sık kent savaşlarına dönüştüğü, ve bazen bir kent tanrısının diğer kent tanrılarına üstün gelerek, kendi "Lugal Kalma"sının temsilciliğinde bütün Kaide ve Sinear'a hükmettiği bu zamanlarda;....Babil Kentini istila eden "Amurru"lar, "Marduk" adında iri yapılı, siyah uzun saçlı, genç ve hiddetli bir Tanrı'mın doğuşuna ve yaklaşmakta olan görkemli bir çağın ilk işaretini verişine şahit olurlar. Genç Marduk önce;.... uzak Setli Ülkesinin ulu dağlarında oturan, ancak Sinear'ın diğer tanrıları üzerindeki saygın otoritesini, Büyük Nippur Tapınağı'nda kurmuş olan Yüce Enlil'i göksel bir darbe ile tahtından

düşürerek, O'nun makamına, bereketli Apsu'da yaşayan insansever ve bilge Enki'yi, Baş Tamı "Ea" adıyla yükseltir. Sonra; kendisini Ea'nın oğlu ilân ederek, kadim zamanlarda üvey babasının eliyle "derin suların üzerinde yüzen çamurdan" yaratılmış olan "İNSAN"ı, "Bir zamanlar yukarılarda" anlamına gelen "Enuma eliş" destanı ile birlikte, büyük zaferinin enkazı olan kan ve kemikten tekrar yaratır. Ancak, bu kan ve kemik, Marduk'un dört kasırga tarafından çekilen arabası, yıldırımlar savuran başlığı ve alev saçan zırhı karşısında, perişan olarak gövdeleri parçalanan "Kingu" ve "Tiamat"a aittir. İki bin yıldan beri Kingu'nun boynunda duran Sinear'ın "Kader levhası", artık Sami bir tanrının havaya kalkan ellerinde durmakta ve yine O'nun elinde, kan ve kemik hamurundan yaratılan bu yeni "İNSAN" ise, efsanevi Babilonya'nın büyük Nemrud'u, dört iklim hükümdarı, Amurru'larm Atası unvanları ile, ölümlülerin arasına girip tarih sahnesine çıkmaktadır... Artık; Marduk'un kuzey göklerine Enlil'i, güney göklerine Ea'yı yerleştirdiği, böylece göklerin bozulan dengesini yeniden sağladığı ve bütün Sinear'a

Babil'deki "Esegila" Tapınağı'ndan hükmetmeye başladığı daha geç zamanlarda,... cinlerin kovalanarak kutsal ayinin henüz haşladığı bir şafak vaktinde,... Esegila Tapınağı'nın serin taşlığında ve tütsülenmiş atmosferinde ağır adımlarla ilerleyen ak sakallı bir rahip; önce çaldıkları "Lilissu" davullarının yatıştırıcı temposu ile kendilerinden geçmek üzere olan "Kalu"ların ve onlara, arzusun kadınca acısını anlatan bir ilâhi ile eşlik etmekte olan tapınak kızlarının önünden, sonra taş kesilmiş yüzlerinde gelecek zamanı yakalayabilmek için su dolu kaplara eğilmiş "Baru"ların ve tapınağa çeşitli hediyeler sunmak üzere bekleyen

kalabalığın önünden, dalgın bakışlarla sesizce geçer... Nihayet kendini, çevresi yüzlerce heykelcik tarafından kuşatılmış olan Tanrı'nın, ürkütücü huzurunda bulur... Rahip, bir süre aynı bakışlarla Tann'yı izledikten sonra, kendi içinde, Tann'nın sesini duyabileceği ve O'nunla konuşabileceği bir derinlik aramak üzere, bütün kapılarını dünyaya kapayarak hareketsiz kesilir ve uzun bir süre öylece kalır.

Rahibin bakışları, karanlığın sonsuzluğundan kendisine doğru yaklaşmakta olan titrek bir mum alevine doğru çevrilir ve rahip heyecanla konuşur:

- "İNSAN" nedir? Ey gökleri devrişen Marduk.

iç kulağında duyduğu sakın bir ses cevap verir.

- "İNSAN" yükselen bir edimmunun içine üflenene ateştir... Ölümlü.

- "ATEŞ" nedir? Ey gökleri devşiren...

- "ATEŞ" İkimizin arasında duran tehlikedir... Ölümlü

Parıltılı Babil'den artık iyice uzaklaşmış olan rahip, ihtiyar bacaklarını zorlayan taşlı bir yolda güçlkle yürürken, açık renk gözlerini mutsuzca kısararak biran güneşe bakar ve düşünür.

- "Büyük dili ile söylemesi gerekeni, neden küçük dili ile söyledi acaba"

Setli Ülkesi - Dağlık kuzey ülkesi (Asya)

Arba Çölü - Arabistan Çölü

Frattu - Fırat

Sinear - Orta Mezopotamya

Kaide - Aşağı Mezopotamya

Lugal - Kral

Lugal Kalma - Büyük Kral

Amurrular - Mezopotamya'ya akın eden sami topluluklar. M.Ö. 2000

Amurrular'ın Atası - Hammurabi

Kingu - Tiamat'ın kocası, Tatlisu denizini temsil eden erkek prensip.

Tiamat - Yaradılıştan önce var olan ve Tuzlusu denizini temsil eden dişi prensip

Nemrud - Babil öncesi samilerin (Agade) Tanrısı

Lilissu - Bakırdan yapılan bir çeşit vurmali Çalgı

Kalu - ilâhiler eşliğinde çalgı çalan ve kurban töreni düzenleyen rahipler

Baru - Gelecekte haber veren kâhin rahipler

Edimmu - Ruh, hayal

Enuma Eliş - Babilonya yaratılış destanı

"TANRIMAFFET BENİ"*

murat gülsoy

"...dinle böceğim, uzun bir .seyahate çıkacağım, hareketimden evvel bazı şeyleri söylemek arzusunda'yım..."

attila ilhan/fena halde leman

Salı akşamı, Bach dinliyorum... üzgünüm. Acı bir yerlere çekiyor bir de Bach. insanlar gelip geçiyor yanımdan ırmak gibi, zaman gibi; şelaleye doğru, ölüme doğru...

Ve Barok bir yakarış :

"Tanrım, affet beni"

Ve Zuhul.

Şimdi bir ev topluyor -bir yaşantı daha noktalanıyor kutulara yerleştirilen kitaplarla birlikte. En son, Boğaz'daydık. Geceydi. Maviydi. Sıkıntılarımızdan konuşup susuyorduk. Anlıyorduk. Oysa parantezin içinde hep bir kaç soru işareti bilinmeze ütüyordu.

Henüz kulaklarıma Bach değmemişti:

"Tanrım, affet beni"

İlk iki sayfası yırtılmış bir deftere bir son istek, bir inanılmaz ümit olarak kalemimden dökülen silik yazılar: *Herşey için üzgünüm.* O gün hava güneşliydi-bir yaz başlangıcıydı. Daha gençtik ve ön koltukta Ferhat oturmaktaydı. Ve o bavulunu arabadan çıkardı. Bilmemkaçıncı yalnızkızlar evinin önünde aykırı bir senaryoya uygun olarak durdu ve "...bendeniz : David Copperfield, yine buradayım efendim..." dedi. Bir önceki gün ne olmuştu, sonra ne yapmıştık yoksa hemen buraya mı gelmiştik, bilmiyorum. O gün bir başka yaşantı noktalanmıştı. Geride siyah halılar ve yırtık perdeler kalmıştı.

Ve o odanın duvarlarına

asla Bach değmeyecekti :

"Tanrım, affet beni"

Şimdi, 1600'lerin düşünde, kayıp bir ruh kadar yalın ve soyluyum. Aptalca bir törende kralın en hüznü soytarılarından biriyim.

Diğeri o. Yüzlerimiz makyajlı, ağladığımız belli olmuyor. Konuklar pudralar ve süsler içinde. Hepsi bir yerlere ait olmanın rahatlığına gömülüler. Biz ise herhangi bir yere ait olamamanın acısını çekmekten yorgun, ayrıyız. Romanlarımız ayrı, sevdiklerimiz ayrı... Oysa aynı acı onunkisi, benimkisi. Yarın yolcu: Bir uzak eve gidilecek. Bilinmeyen kardeşler ve bir soğuk anne sessizliğinde yemek yenecek. Çatal-bıçak sessizliğini artık ümidini çoktan yitirmiş bir baba bozacak. Zuhul hep tuzlayacak yemeğini. Hemen bir anı yuvarlanıverecek yanaklarından: Bir kumsal gazinosu, sade bir çardak, bir kaç tanıdık, sıcak ağustos güneşi ve onun çok tuzlu patatesleri. Kaygısız günlerde henüz genciz. Zuhul "mezarlarınıza tüküreceğim" diyor. Gülüyoruz. Ferhat da gülüyor. Yine de yaz akşamları bilindik tüm senaryolara uygun, hüznlendiriyor bizi.

Oysa henüz Bach dinlememişiz:

"Tanrım affet beni"

Tanrı asla bağışlamaz. Sanki bazı kızlar hiç ağlamaz. Hiç karşı çıkmaz kaderlerine. İçlerinde biriktirirler hayatın hiç durmadan ürüyen acısını. Çıplak bir genç kız hayali ne kadar dokunaklıysa, gençlikte yaşanan yanılgılar o kadar yakındır ve kahrkahr o kadar uzak... Bir yerlere yetişememenin aslında bir şeylerden kaçmanın öteki adı olduğu zamanlarda bir takım adamların arasındaydı. Bir şeylerin olacağına gerçekten inanılır mıydı yoksa tüm bıyıklı adamlar başkalarının hayallerine mi inanırlardı... bu noktalar hep karanlıkta kaldı. O adamlar artık yok. Tüm toplumsal ütopyalar gündelik sıradan planlara, otobüs biletlerine, banka kartlarına ve jetonlara dönüştü. Zuhul birdenbire yalnız kaldı. Belki, bir de uzak evlerin birinde başka

* Matheus Passion, js Bach, 47 nolu Arya

romanları yaşayan bir yalnız adam -yaz gecelerinde dönüp gelinen sakin bir liman... Oysa ne fırtınalar gizlerdi. O bunları hissedirdi. Ne de olsa insanız.

Sanki ilk düş kötü günlerin haberciliğini üstlenmiş habire uykularını bölüyor onun. İki denizi bölen hayli ince bir kara parçasının üzerinde Zuhal...bir yanı fırtına, kaba köpüklü dalgalar, hayli ürkünç, ve diğer yanı sessiz bir dinginlik, sülman bir deprem öncesi. Kendini nereye koyacağını bilemeyen bir gündüz güzelliği. Düşte her tuttuğu korku artık. Heryanı tehdit, karabasan. Düşlerin akıllalmaz sentez yeteneği şaşırtır Viyana'nın esrarengiz sokaklarını. Fakat ter içinde uyanır kimi geceler Zuhal. Bostancı mı Şişli mi yoksa uzak bir ada moteline mi sığar birdenbire? O gecelerden birinde, uykunun rüyasında salıncakta sallanan yanık bir kız çocuğu mırıldanmaktadır çocukluğunun şarkılarını. Zincirler hayli paslı, tahammülü güç sesler üreterek rüyanın içinde sallıyor kömürden kız çocuğunu. Metal sürtünmesi....bir çocukluk şarkısı...bir kabus ! Yanıp kül olmuş bir çocukluk hayalinin kabusundan çılgık atarak uyanışı, korkulanınla kesişir uzak bir ada moteline.

"Zuhal ?"

"Uyuyor musun?"

"Ne! Ne oldu..."

"İyi misin?"

"Kabus görüyordum galiba..."

"Ben de biraz tedirginim ... gelir misin?"

Gelir mi?

Yanyana odalar sadece yalnızlık üretmez. Bazen iki kişi olmak garip bir sıcaklık tanımlı oluverir. Uzaklarda, türlü insanların çekici zevklerinden ayrı bir yerdeydik: kötü, savruk bir rüzgar boşluktaki kumlardan anlamadığımız romanlar yazarken elektrik telleri muammalı bekleyişlerle kopuyor... telefon çok uzakta... Daha sonra aynı odada beklenilir gün ışığı. Korku ve tedirginlik üzerine yorgun bir dialog. Üstelik ne korkunç bir yazdı hepimiz için. Suratına kapatılan telefonlar, zalim annelerden çalınmış sevgililer ve McDonalds'dan alınmış saman yumuşağı hamburgerler ve eski dostların hiç eksik olmadığı anılar.

*Ve henüz duyulmamıştır Bach:
"Tanrım affet beni"*

Metropolün, İstanbul denilen o en büyük köyün göbeğinde, halı, nem ve hayat kırıklanıyla kaplı bir bırakılmış evde o ve telefon -yalnız!- birtakım sınavlara çalışıyorlar. Oğul yardım eder mi? (Hani annesi telefonu suratına kapatmıştı; evini bir türlü terkedemeyen astrolojik bir vaka! Koç burcu galiba...) Neyse o günlerin de defteri kapandı. O evin duvarlarında Marilyn Monroe, halıların altında akrep ölüler ve pencerelerin dışında üçbacaklı sonsuz gözlü adamlar vardı. Sonra ne oldu? Oğul nereye gitti, diğer dostlar nereye savruldu, bilmiyorum. O gecenin sonrasında ne yaptık hiç hatırlamıyorum. Bildiğim tek şey Tanrı'nın bazı şeyleri hiç affetmediğidir. Oysa bizim hayatlarımızda Tanrı hiç olmadı-olamadı.

Bazı şeylerin anlaşılabilir olması için üzerinden uzun zaman geçmesi gerekir: Şimdi, başka bir yazın yaprakları, ağaçları ve bulutları buluyor gözlerinin gerisinde. Gecenin tuvalinde canavarlar ve binbir gece masallarından bir hançer, hilal ! Hangi yana dönse korku ve dehşet ürüyor dallardan, gecekuşlarından ve bulutlardan. Yanında yabancı dilde bir içtenlik. Yine de mümkün mü içboşluğunu doldurması... İçboşluk...veya hergünkü yumuşatıp toplumsallaştırdığımız şekliyle: **yalnızlık!** Ve iki seçeneği vardır insanın: Ya içboşluğun yokmuş gibi yaşarsın ya da ona tahammülü ezberlersin. O bunlardan ikisini de beceremiyor galiba. Zorunlu sevişmelerde artık ağlamayı da bundan. Sevgililer cam kırıkları olup yaşıyorlar içboşluğuna.... oysa onu doldurmaları ne mümkün. Ah, bu imkansız!

*Henüz Bach değmemiş o sarp duygu
çölüne:*

"Tanrım affet beni"

Kablolarla elektrik, otobüslerde gerginlik, çarşı-pazarda alışmadık bir sıcaklık. Birileri bütün mahalle delikanlılarını öldürmüş. Yerlerine garip, insana benzer hayvanlar türemekte. Ömürleri yarım saat. Ne kadar imkansız ve korkunç sokaklar artık, özellikle geceleri, özellikle kimsesiz geceler... Oysa eski Yeniköy akşamları: Bir deprem sonrası, boşlukta yanıp sönen yıldızlardık. Tüm büyük ateşlerden geriye ince dumanlar kalmıştı. Zuhal

ilk parlayan yıldızlardandı. Tanrı bile ürkerdi inanılmaz düşünce labirentlerinden. Sonra ne oldu? Tüm yıldızlar birden mi karardı? Bunu hiçbirimiz anlayamadık. Şimdi, erken inen kış akşamlarında tüm sokaklar ve barlar ne kadar çabuk soyunuyorlar serserilerinden... O, incecik dudaklarını keskin bir bıçakla kesmiş, barın kapısından adımını atıyor. Bir zamansızlık mı vardı yaşadıklarımızda yoksa bana mı öyle gelmişti, bilemiyorum. Ama asıl önemlisi o bardakilerin kulaklarına asla Bach'ın değmeyecek olması:

"Tanrım affet beni"

Artık bir dönüm noktası mı yaşanan her yeni gün! Yoksa bu çırpınının yarattığı zorunlu bir hayal miydi o sapsarı oğlan? Yalnız gecelerinde asla elinden tutmayacak olan... İçini yakan birşeyler var gençliğinde, pırıltısında ve başıboşluğunda. Oysa Zuhal ne çok sevmişti zamanında ve ne çok titremişti içi heyecanla. Binlerce aynaya salıvermişti bozukpara sevgililerini bir anda. Hem ne önemi vardı onların. Ama bu sapsarı velet! Artistlerine hayran olduğu bir filmi izler gibi düşünüyor onu, kırılmış ruhunun derinliklerinde. Ve hayret, yitirilmişlik, kaybolmuşluk duygusu ne kadar ağır basıyor bu sefer. Ne kadar dayanılmaz, geçip gitmiş zamanın geri getirilmezliği. Artık ne zaman görür rüyasını bilemem,

**fakat mutlaka sığınacak Tanrı'ya,
Bach'ın o çözülmesi imkansız
notalarında:**

"Tanrım affet beni"

Ne Tanrı, ne de işlenen günahlar var artık. "Artık ben alkolik olacağım, içki de içeceğim" dediği masada gittikçe yeşile dönüyor bir türlü içmeyi beceremediği bira. Belki dostlar arasında... Fakat şimdi ben, bu dost evinin sessiz koltuğunda geceyi dinliyorum. Bu gece hayli korkunç ve erkek. Özel bir şairin gecesi bu. Civa ve fosfor kayıp geçiyor rüzgarla, kapının önündeki arabamın camları gittikçe buzlu, Zühal'in şehrinde yabancılik gittikçe fazla. Bu defa yalnızlığının yoğunluğu gölgeliyor yağmurların yarattığı delikanlıyı. Onda kendinden birşeyler bulduğundan mı yoksa ona kendinden bir şeyler verdiğinden midir, ağlıyor Zuhal. Ağlıyor, hiç kimseye yaslanmadan, omuzları çıplak, ruhu sarp.

Uğursuz gözyaşları bunlar. Şu dışarıda yağın savaş öncesi yağmur gibi... Ne getirdiği belli değil... "Ben bir kuyu gibi içi boş yaşadıkten sonra içine düşecek taşlar çok olur." gibisinden birşeyler söylerken gözlerinin dolu dolu olmasından anlamıştım, bir şey diyememiştım. Ne diyebilirdim ki! İçinde inanılmaz bir ruhla nereye kadar gidebilir insan? "Kimse kimseyi kurtaramaz" demişti. Ve ondan sonra nereye gittik, nasıl dağıldık, yoksa ben hemen mi yaşlandım bilemiyorum. Ama o bir başka kayıpkızlarevinde başka bavullar topluyor şimdi. Loş eviçlerine tarıyor saçlarını. Gözleri nerede kimbilir.

Ona bazı şeyleri hiçbir zaman söyleyemedim. Neden bilmiyorum aniden herşeyin sonuna geldik. O bazı şeyler...

**Kendini başkalarının gözlerinde boşuna
arama.**

**Sen, cama-suya-aynaya bak.
Sırrın yarattığı seni incele. Yüzüne
dokun.**

**Saçlarını tara, uysallaş.
Ruhunu, vahşi bir kedi yavrusunu
sakinleştirir gibi yatıştır.**

**Gözbebeklerini bul!
Gözlerinin taa içine bak.
O yosunlu, o kadife, o eldeğmemişe
bak.**

**İçin acıyla burkulacak o an...
Ve
o an neredeysen gelip bulacağım seni,
inan.**

Mutlaka her yaşananın ardından Bach dinleyişim neden?

Tanrım affet beni"

ELMAKurtlarından MEDYA Kurtlarına

Reklam Ajansınız İçin

- Radyo TV Kanalınız İçin
- Basın Kuruluşunuz İçin

"Hızlı ve Güvenilir"

Piyasa Araştırmaları
Ve Veri Bankacılığı

YERÇİSİ
İLETİŞİM EVİ

Bahariye Cad. Nevzemin Sokak
No. 18/881310 Kadıköy-İST.
Tel; 4142457 Fax: 4142458

ÜÇÜNCÜ DÜNYA SAVAŞI

-bölüm 1-

nejat aksoy

Ben Akçay'lıyım. Bu yüzden utanıyorum çünkü Akçay sızdıran kanalizasyonlar üzerine kurulmuş bir beton yığını halinde. Eski Akçay'lılar dedelerinin devletten zeytin üretmek üzere kiralayıp 'sahip' olduğu arazileri satıp bedava yaşamının tadını çıkarıyorlar. Esnaf daha çok iş yaptığı için mutlu. Mantık zincirleri iki basamaktan öteye gidemeyen birçok insan, durumun ciddiyetini anlamaktan uzak. Tüccarlar para kazanmayı seçmiş. Yöneticiler zaten tüccarlar ya da onların seçtikleri.

Akçay nelerini yitirdi. Üç, dört yıl içerisinde bütünüyle kirlenecek olan denizi. Balıklar, yosunlar ve diğer deniz canlılarını. Denizden bile fışkıran buz gibi tatlı suyu. Cumhuriyetimizden daha yaşlı zeytin ağaçlarının. Çam ormanlarını ve içinde yaşayan canlıları. Tarihi eserleri. Listeyi uzatmak ve genişletmek çok kolay ama buna gerek yok. Bunlar görülen, bilinen şeyler. Bilinmeyen bu yitimin nelere neden olabileceği.

Bu yok oluşa katkıda bulunanların ve konu ile ilgili araştırma yapması gereken kurumların bazı üyelerine göre bu gidiş çok normal. *Homo Sapiens* diğer canlılardan düşünebilme ve çevresini değiştirme yeteneği ile ayrıldığına göre doğayı yok etme ayrıcalığına da sahiptir. Diğer canlı türlerinin yok olması, tarım alanlarının yitimi, nükleer kirlenme ve benzeri şeyler teknolojik ilerlemenin bedelidir. Bu insanın evrimidir. Çevrecilik insanların bu değişime karşı gösterdikleri psikolojik bir tepkidir. Yeşilin, mavinin yokoluşu insanları tabii ki üzecektir ama acı çekmek olgunlaşmak için gereklidir. Zaten bu bir yokoluş değil olumlu bir değişimdir; teknoloji ve bilim, bütün sorunları çözerek insanlığı daha zengin günlere götürecektir!

İnsan, yaşamını doğa içerisindeki çok hassas denge ve döngülere borçludur. Bu denge ve döngüler 4.5 milyar yıl içerisinde oluşmuştur ve

küçük bir müdahale bilinmeyen sonuçlara yol açacaktır. Canlıların kökenleri, evrimleri, genetik yapılan , birbirlerine bağımlılıkları, enerjisini kullandığımız fotosentez ve doğanın yaşamasını gerektiren birçok konu araştırılmaktadır ve öğrenecek daha çok şey vardır. *Ne yazık ki bilim ve teknoloji doğa olmaksızın insanları yaşatacak kadar ileri değildir.* Önümüzdeki yıllarda bunu basarsa bile üçüncü dünya ülkelerinden biri olarak bundan yararlanamayacağımız açıktır. Gelişmiş ülke bireylerinin çevre kirliliğine katkısı fakir ülkelerde yaşayan hemcinslerinden 100 ile 1000 kez daha fazladır. Buna rağmen fakir hemcinslerinden çok daha sağlıklı koşullarda yaşayabilmekte ve doğayı tanıyabilmektedir. Bu ülkeler pisliklerini temizleyebilecek kadar zengin, başedemedikleri atıklarını ihraç edebilecek ve eski kirli teknolojilerini fakir ülkelere satabilecek kadar kurnazdır. Uluslararası şirketler kendi ülkelerinde yapamadıkları kirli üretimlerini kontrolsüz ve ucuz işçili üçüncü dünya ülkelerinde yapmakta, reklamlarıyla, destek ve bağışlarıyla bu ülkeleri kontrol altına almak için uğraşmaktadırlar.

Üçüncü dünya savaşı çoktan başladı. Bu uzun savaşta kazanmak için 'Rambo' lara değil 'Einstein'lara gerek var. Kendinizi savaştan güçte görmüyorsanızda üzülmeyin. Çöpçülere yardımcı olarak ve çevreci dedikodularını okuyarak kendinizi kandırır mutlu olursunuz.

Dünya bu hali ile bile sizi, çocuklarınızı ve belki de onların çocuklarını yaşatacaktır.

KABUSNAME 2. Bölüm

kaan yazıcıoğlu

İşte o an, tam o an, bu kadarının bir rüya için fazla olduğunu düşünüp, kendinizi bu garip düştten de o düşün savcılarında da kurtarabilirsiniz. Ama herkâbusun bir çekiciliği vardır. Özellikle sabaha doğru görülenlerin. O rüyaların konularında, bilincin uyanmaya başlamasıyla, belki dışardan gelen ufak tefek şeyler rüyalara karışır. Bir telefon çalması, kapının yumruklanması, sokaktan gelen satıcı sesleri gibi. Onları da rüyanızla ikiyüzlü bir ilişkiye girme pahasına, gördüklerinize katar, size hoş gelen, ama sonradan belki de şaşıracağınız, -"Kapı mı çalınıyordu?"- belki de pişmanlık duyacağınız bir suç ortaklığına girersiniz. Belki rüya değildir bunlar. Belki de muhayyelenin yanlışlarından bir tanesidir bütün olup biten. Kimbilir?

Belki yatağında herşeyden habersiz uyuyan o adam da, tüm gördüklerine rağmen, sabaha doğru böyle bir işbirliğine kalkıştı. Kendi rüyasını kendisi sürdürmeye karar verdi. Belki de herşey basit bir düşün devamıydı. Bunu da okuyucuların yargısına bırakıp, yargıcın düşüncelerine dönelim.

Şöyle düşünmüştü yargıç; "İşte örneklerimden biri daha." -"Ne örneği?" diye sordu adam.

"Yazacağım kitap hakkında" dedi yargıç.

"Dediğim gibi, sayfalar dolusu notlarım var. Mesele onları nasıl birleştireceğimde. Şimdiye kadar pek çok sorgulama yaptım. Topladığım kalabalıkların sayısı bini aştı. Halk arasında haklı bir üne kavuştum. Genç yargıçların hepsi bana özeniyorlar. Bana akıl danışmaya gelenler bile oluyor. Şimdi tecrübelerimi benden sonraki kuşaklara bırakmak istiyorum. Yazacağım kitabın adı "Sorgulama Sanatı" olacak." -"Bu mesleği bu kadar erken bırakmanız ne kadar yazık. Yani, zaten uzun süredir yapıyor sayılmazsınız."

- "Evet, erken başlamayı akledemedim." Bunları dedikten sonra, yaşlı yargıcın suratı asıldı. Bu

sırada hava da kararmış gibi geldi genç adama. Bir yandan da biraz önce aldığı cevap onu tatmin etmemişti. Unutmak. Düşüncenin okunduğu bir yerde. Hayır, "alışmak". Nasıl yani? Fakat sormaya çekiniyordu. Artık pazardan tamamen çıkmışlar, dar sokaklardan, harabe evlerin arasından yürüyorlardı. Etraf ıssızlaşmıştı. Adam şehrin bu bölümüne hiç gelmediğini düşündü. Aynı zamanda orasının bir tatil kasabasının sezon bitince boşalmış sokakları olduğunu anladı. Sebebini anlayamadığı bir huzur geldi içine. Yatakta gerinip yastığa sarıldı. Söze başka bir yerden başlamak gerektiğini biliyordu.

- "Buraları çok severim." dedi, hâlâ elleri arkasında yürüyen yargıca. Biraz daha yürüdüler, uzaklarda bir yerde kışın gri göğü altında deniz gözüküyordu evlerin arkasında. Artık yokuş aşağı iniyorlardı. Birden, kendi huzurlu haline rağmen, ilk defa yargıcın içinin sıkıldığını hissetti. "Siz buralı mısınız?" diye soracak oldu, vazgeçti. Yargıcın dudaklarına anlamlı bir gülümseme yerleşmişti.

- "Buraları çok seversin demek." dedi yargıç. Adam bunda hafif bir suçlama sezer gibi oldu. Uyurken ancak onu seven birinin anlayabileceği bir biçimde yüzü asıldı.

- "Evet, tabii." "Ne var bunda?" diye düşündü.

- "Bak sana söyleyeyim : Aslında pek birşey anlamış sayılmazsın. Çünkü benim o kitabı yazmamın sebebi, onu sadece yargıçların okuyacak olmasıdır."

- "Yargıçlar da mı unuttur?"

- "Hayır, alışırılar."

Kimin alışacağı nasıl bilinebilir ki?

- "Ben alışmak istemiyorum."

- "Neden o?"

- "Çünkü unutmak istemiyorum."

- "Sen unutmuyormusun?"

- "Bilmem."

- Nasıl yani?

"Sözümü geri alabilir miyim?" diyerek gülümsedi adam.

Yargıcın yine kaşları çatıldı.

Hayır, alma, üstelik alamazsın. Bilirsin, bu ülkede birtek kez söylenilen sözler hep hatırlanır."

- Unuttuğumu bilsem, unutmamış olurdum.
- Ama hiç olmazsa unutmak istemiyorsun.
- Evet.
- Yani unutmanın ne menem bir şey olduğunu biliyorsun.
- Evet.
- O zaman şimdiye kadar en az bir tek kez unutmış olmalısın.
- Evet.
- Yani geçmişte unuttuğun oldu.
- Tabii.
- Unuttuğunu biliyorsun, ve aynı zamanda da unutmuşsun.
- Doğru.
- Unuttuklarının hepsini biliyor musun?
- Nasıl yani?
- Yani unutup da, daha sonra hiç hatırlamadığın olmadı mı?
- Eğer olsaydı, unutmamış olurdum.
- O zaman unuttuklarını bilmiyorsun, unutmadıklarını biliyorsun.
- Öyle olmalı.
- Seni yargılayacak değilim. Önemli olan istediğin gibi düşünmen. Ama umarım birçok çelişkilere düştüğünün farkındasındır.
- Evet, sanırım öyle.

Bu sırada, aşağıda birkaç kotranın limana bağlandığı beton bir düzlükte, büyük bir alkış tufanı koptu. Kalabalık bir grup içinde adamın tanımadığı birinin büstünü taşıyan bir sandalı karşılıyorlardı. Yargıç iyice keyiflenmişti. Adamın düşünceleri gittikçe daha çok karışıyor, yargıcın kitabı ve unutmak, alışmak üzerine sorular geliyordu aklına.

Aşağıdaki beton düzlükte onları ayıran küçük patika yola girdiler.

"Ama," dedi adam küçük bir çocuk gibi sabırsızlanarak, "Benim bildiğim sadece

unuttuğum da olabilir, unuttuğum şeyin ne olduğunu hatırlamıyor olabilirim."

"Saçmalama", diye sertçe çıkıştı yargıç, bir elini düşünmek için yoldaki kesilmiş bir ağaç kütüğüne yaslayarak. "Buna hatırlamak veya bilmek denmez. Sadece unuttuğunun farkında olmak denir ki onunda tamamen unuttuğun şeylerden hiçbir farkı yoktur."

"Tamamen unuttuğum birşey üzerine hiçbir fikir yürütemem. Ama birşeyi hiç olmazsa unuttuğumu bilirim, onu hatırlamaya çalışırım."

"Konumuz bu değil. Konumuz unutmanın bilmekle ilişkisi. Senin anlattığın şey sadece aramaktır."

"Olsun o da önemli." Bunu der demez pişman oldu adam. Herkesin birbirinin düşüncesini okuyabildiği, dolayısıyla herşeyin bilindiği bir ülkede aranacak hiçbir şey yoktu. Artık yorulmuştu, saçmalıyordu ve bu düşte bitmeliydi. Artık uyanması gerekliydi. Yavaşça herşeyin kontrolünden ayrıldığını hissetti. Yataktan düşüyor olmalıydı.

"Birazdan varırız" dedi yargıç. Aşağıdaki insanlar büstü karşılamış, artık onlara dönmüş, aralarına koydukları beyaz mermerden kaidesiz başı yargıçla kendisine çevirmişlerdi. Tuhaf şey, üstleri başları çok resmi giyimliydi, ve orada güneş bütün şiddetiyle hepsini sıkılı yakalarının, kravatlarının ve ceketlerinin içinde patlatırcasına terletiyordu.

"Sözümü geri alabilir miyim?" diyerek gülümsedi adam. Yargıcın yine kaşları çatıldı. "Hayır, alma, üstelik alamazsın. Bilirsin, bu ülkede birtek kez söylenilen sözler hep hatırlanır." Bu son cümlesini söylerken yargıç aşağıdakilere kendisini duyurmak istemiyormuş gibi geldi adama. Artık oraya sanki düşüyorlarmış gibi geldi. Ya da o öyle sandı.

Yargıcın son sözleri kafasında yankılanıyordu. Aşağıda, büstün çevresindeki kalabalığın arasına indiler.

"Benim kitap yazmam da, unutmak da, düşünceler de aynı şeyle ilişkilidir. Kalabalık aralarına uzun süredir bekledikleri hocaları gelmiş hayran öğrenciler gibi yargıca bakıyordu. Aralarından biri yerden büstü kaldırdı. Onlar önde, kalabalık arkada, sahil boyunca yürümeye başladılar.

Dolayısıyla şu andan itibaren zararlı sayılmazsın. Ama bizim hedefimiz bu değil ki. Bizim görevimiz geleceği kurtarmak. Senin hiçbir şey yapmaman ise şimdiyle ilgili. Ya gelecekteki anımsamaların ? Sen alışmadın. Gelecekte herhangi bir gün bütün ü çelişkileri anımsayabilirsin.

"Sen suçlusun. Felakete sebep olmak istiyorsun. İçine düştüğün sınırsız çelişkiler, sonuçsuz arayışların da bunu gösteriyor zaten. Hala kimsenin bahsetmediği gerçeği anlayamadın mı? Konsüllerin kimsenin arasına çıkmaması, o kitabı artık kimsenin okuyamaması, onun yerine aklınca sebepsiz bulduğun bir kitabı benim yazmam, ve onun diğer yargıçlar tarafından benden sonra okunacak olmasının aynı şey olduğunu, hepsinin sebebinin aynı olduğunu anlamıyorsun. Kalkıp bir de yeni şeyler arıyorsun. (Arkadakileri göstererek) Onlar da arıyorlar. Onlar senin gibi yapıyorlar mı? Suçlusun. Şimdi burada, bu kalabalık arasında olmamız da sence bir tesadüf mü? Yo, hayır, değil. Senin bilmediğin -hiçbir zaman da bilemeyeceğin- gerçeklerden biribelki kendisi de, bu işte. Sanıyorsun ki insanlar öğrenir, bilir, sonra unuttur, en sonunda da hatırlarlar. Eğer öyle olsaydı, -sana biraz daha merhametli davranacağım- içinde bulunduğumuz koşullarda bile benim kitap yazmam konusunda herhangi bir iç çelişkiye düşmezdin. Ne de o kitap, o Manalar İmparatorluğunun ilk kitabı konusunda. Bunun böyle olmadığını sana söylemek bile yersiz, özellikle şu nezih ve sorumluluklarının bilincinde topluluğun önünde. Ama merhametli davrandım bir kere, emekliliğim artık yaklaştığından ötürü görevimin sınırlarım zorlayıp senden yana tavır koyacağım. Gördüğün gibi, aynı zamanda avukatlığını da üstleniyorum. Boş yere çelişkiler arama, daha bilmediğin çok şey var. Bütün yapacağın aklımdan geçenleri okumak ister gibi beni dinlemek. Bu senin bir bakıma kendini dinlemen anlamına gelecek. Sizler de duyuyor musunuz? Bundan başka çıkarınız

yok. İsteyenler hemen bırakıp gidebilir. Ama yapamayacağınız beni bilmektir. Sen de, senin o arayışın, ilişkiler kurma isteğin kadar zorbayım işte ben. Ne düşündüğünü söyleme, ikiyüzlülük etmiş olursun. Senin arzun kadar benim zorbalığım geçerli. Beni suçlayamazsın. Buraya kendin geldin. Devam ediyorum: Sen felaketi istiyorsun. İşte bizler de bunu önlemek için varız. Bizim bu ülkenin geleceği konusunda kaygılar duyan insanlarla gizli bir anlaşmamız vardır. Kendilerine ben o kitap işte burada ayaklarımın altında desem bile hiç kimse onu okumaz. Ama benim yazdıklarımı okurlar. Ben size "O kitap yok. Koridorlardan hiçbirisi bir kapıyla bitmiyor. Hepsi birbiriyle birleşiyor. O kitabı ben yazıyorum." desem, işte onu okurlar. Hem de büyük bir merakla. Benden sonra bir başka genç ve yetenekli meslektaşım beni haksız bulsa, yazdıklarımı eleştiren, hatta, evet, senin şu anki sorgulanmanı bile geçmişim kaygısızca yapılmış hatalarından biri olarak kabul etse, ve bütün bunları yazsa bile, ve bütün bunları yazsa bile onu da okurlar. Ama sen ne yaparsın? Mümkün olsa Manalar İmparatorluğuna bir daha hiç çıkamayacağın bir kapıdan girip sonsuza kadar o koridorlarda bir kapı aramak isterdin değil mi? Sana ne olacağının kimseyi ilgilendirdiği yok. Ama ya felaketten bahsetmeye kalkarsan? Yo, yo hayır. Ben senin hatalarına düşmeyeceğim. Elinde olsa ütopyalarının peşinde herkesi sürüklemek isterdin zaten. Gizli gizli bütün amacın buyken, bizi suçlamak niye? Gördün mü, sen de en az benim o kadar zorbasın."

"-Ama, ama ben hiçbir şey yapmadım."

"-Şimdi oldu işte. Ama hemen pes etme. Biraz daha düşün bakalım. Hiçbir şey yapmaman seni suçlu olmaktan kurtarabilecek mi? Nasıl bir ülke de yaşadığını -zaten istesen de olmaz- unutma. Şimdi artık bizi haklı buluyorsun. Dolayısıyla şu andan itibaren zararlı sayılmazsın. Ama bizim hedefimiz bu değil ki. Bizim görevimiz geleceği kurtarmak. Senin hiçbir şey yapmaman ise şimdiyle ilgili. Ya gelecekteki anımsamaların? Sen alışmadın. Gelecekte herhangi bir gün bütün o çelişkileri anımsayabilirsin. Biliyor musun, herşeye rağmen pek üzücü gelmeye başladı bu bana. Doğrusu seninkisi oldukça karamsar. Kendine bile yer yok orda. Bizim

"Saçma tabii. Örneğin senin de bir ismin bile yok. Saçma bulman da suçlu olduğunu gösteriyor. Manalar imparatorluğuna mı gelmek istiyordun? Geleceksin. Seni götürmeye ve daha pek çok şeyi yapmaya yetkili olanlar bizleriz. Hatırlamak? Artık ileriye bak. Bizim sorularımız seni alıştırmayacak. Ne unutulmak istenenlere, ne de unutulanlara.

yapabileceğimiz birşey var ama. -Ve şu andan itibaren, bunu senin de yararın için yaptığımı inanıyorum."

Burada öğrencileri yargıcı coşkuyla alkışladılar. Biri büstü yere koydu. Artık hepsi dikkatle ona bakıyordu. Adamla ilgilenen yoktu. Aslında onunla ilgilenen kimsenin olmadığını yargıcın söylediğini düşündü adam rüyasında. İçinde herşeyin sonuna gelmenin insanı delici huzurunu duydu. Arkalarda bir yerde, melon şapkalı iki adam aralarında hararetle tartışıyorlar, biri sürekli yere eğilip reverans yapar gibi bir hareketle ona cevaplar veriyordu. Konuya daha hakim olana ötekisi, ellerini iki yana açarak "Ne yapalım buraya kadarmış" dedi. Adam dikkatini kendi görüntüsüne vermeye çalışıyor, fakat rüyasında kendini sadece arkadan görüyordu. Daha çok artık ne dediklerini duymadığı öğrenciler grubunun yargıca ciddi tavırlarla bir şeyler sorduklarını, onunda ilk karşılaştıklarında yüzünde beliren gülümsemeyle, yere bakarak, bazen de onlara bakarak cevap verdiğini hissetti. Artık oniki yaşında değildi. "Ama benimle konuşmuyorlar. Beni unuttular dedi kendi kendine?"

- "Sizin isminiz bile yok. Hepiniz uydurmanız. Bunlar gerçek değil. Bu bir rüya." diye bağırdı, hepsi ona döndüler. Öğrencilerden biri yanındakinin kulağına birşeyler fısıldadı. Arkadakiler konuşmayı kesip ona bakmaya başladılar. Yargıç sanki üstünde herkesin konuşamayacağı çok büyük bir ayıp yapmış gibi, öne doğru bir adım atarak;

- "Ama hepimizi buraya sen getirdin. Şu anda

senin burada olman da mı uydurma? Senir varlığın bizleri kanıtıyor. Bizim de görevimizi ne denli iyi yaptığımızı. Herşey olup biterken, buna alışman ve devam etmen bizi çok mutlu edecektir. Buna inan." dedi.

"Ama alışman için burada olman gerekliydi. Belki bütün bu kabusu yaşamam da. işte sorguların sebebi de bu. Benim yazacağım kitabın da. Bu bayların burada olmasının da." "Bütün bunlar çok saçma" dedi kendi kendine adam. Arkadaki ikili ona doğru yaklaştılar: "Saçma tabii. Örneğin senin de bir ismin bile yok. Saçma bulman da suçlu olduğunu gösteriyor. Manalar İmparatorluğu'na mı gelmek istiyordun? Geleceksin. Seni götürmeye ve daha pek çok şeyi yapmaya yetkili olanlar bizleriz. Hatırlamak? Artık ileriye bak. Bizim sorularınız seni alıştırmayacak. Ne unutulmak istenenlere, ne de unutulanlara. Bir kez felaketin önü alındı, tüm pişmanlıklarını konuşabilirsin bizimle, herşeyi değiştirmek istiyordun. Biz değişimlerin sözcüsüyüz."

- "Beni nereye götüreceksiniz?" diye sordu adam. Hangisinin konuştuğunu göremiyordu. Ona rüyasında ağlıyormuş gibi geldi. Gözlerini tuttu. Açık perdelerden gelen güneş ışığı kafasını toplamasını güçleştiriyor, odanın içinde biri kahvaltı eden, öteki giysilerini karıştıran iki adama inanmasını daha da güçleştiriyordu.

HAYALET GEMİ

Aylık Dergi Sayı 4 Ocak 1993
10000 TL KDV Dahil

**Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü**

Yerelması İletişim Evi
adına
A.Babur AKYOL

Yazı Kurulu

Selçuk AKMAN Sedef ERKMAN
Murat GÜLSOY Nazlı ÖKTEN
Pınar TÜREN Halide VELİOĞLU

Katkıda Bulunanlar

Mehmet AÇAR Nejat AKSOY
Coşan BORA Ergim KOCABIYIK
Adnan KURT Bedirhan MUHİP
Sadık TÜRKSAVAŞ Kaan YAZICIOĞLU

Kapak Tasarımı

(Escher, **Relativity** üzerine çalışma)
Yalçın KARACA

Teknik Danışman

Zafer ÖZER

Reklam ve Halkla İlişkiler Sorumlusu

Nimet OLCAR

Reklam Koşulları Arka Kapak 2000000 TL
Kapak içi 1600000 TL (Renkli) 1300000 TL
(Siyah-Beyaz) iç Sayfalar 1200000 TL (Renkli)
900000 TL (Siyah-Beyaz)

Abone Koşulları 100 000 TL (Yıllık) KDV
Dahildir. Hesap no. 4151-207 Babur Akyol T.C.
Ziraat Bankası Çmen/.ar Şubesi

Yazışma Adresi Hayalet Gemi
Yerelması iletişim Evi Bahariye cad. Nevzemin
Sok. No. 18/8 81310 Kadıköy -tST.
Tel 41 42 45 7 Faks 41 42 45 8

Eğer **Hayalet Gemi** ile
ilişki kurmak
istiyorsanız...

Herhangi bir evin loş
odalarından birinde
gözlerinizi kapatın.
Ve karanlıkta bir koltuğa
kendinizi bırakıp,
geçmişi ve geleceği

en önemlisi bugünü
düşünüp sorular sorun.
Sonra
yaklaşmakta olan
Hayalet Gemi 'yi
düşleyin.

Ya da
bize yazın.

İLETİŞİM'DE EDEBİYAT

ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYAT! Washington Meydanı **Henry James** • Amerikan Hikâyeleri Antolojisi • Latin Amerika Hikâyeleri Antolojisi • Dikenli Tel **Manuel Scorza** • Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği / Yaşam Başka Yerde **Milan Kundera** • Dublinliler / Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi **James Joyce** • G / Bir Zamanlar EUROPA'da / Domuz Toprak **John Berger** • Lolita **Vladimir Nabokov** • Kum Kitabı / Brodie Raporu / Gölgeye Övgü **Jorge Luis Borges** • Sessiz Bir Ölüm **Simone de Beauvoir** • Lol V. Stein'm Kendinden Geçiş **Marguerite Duras** • Mrs. Dalloway **Virginia Woolf** • Evlenmeyen Adamın Hikâyesi **Doris Lessing** • Döşegimde Ölürken / Ayı / Ağustos Işığı **William Faulkner** • Polonyalı Olmak **Tadeusz Konwicki** • Yurtsuzların Ülkesi **Dugmore Boetie** • Abanoz Kule **John Fowles** • Küskün Kahvenin Türküsü **Garson McCullers** • Tatar Çölü **Dino Buzzati** • Kefenin Cebi Yok **Horace McCoy** • Taşkın Yevgeni **Zamyatin** • Ayrılmak **Dan Franck** • Kurbağa Güncesi **Günter Grass** DÜNYA KLASİKLERİ Tom Jones **Henry Fielding** • Arefe **İvan S.Turgenyev** • Bartleby **Herman Melville** • Adsız Sansız Bir Jude **Thomas Hardy** ÇAĞDAŞ TÜRK YAZARLARI Tutunamayanlar / Tehlikeli Oyunlar / Oyunlarla Yaşayanlar / Korkuyu Beklerken / Bir Bilim Adamının Romanı / Günlük ve Eylembilim (*Bütün Eserleri*) **Oğuz Atay** • Gece **Bilge Karasu** • Ten ve Gölge **Hulki Aktunç** • Aylak Adam / Anayurt Otel **Yusuf Atılğan** • Yusuf Atılğan'a Armağan Kitabı • Geceyi Tanıdım-Erostratus **Nazlı Eray** • Ruh Üşümesi / Sessizliğin İlk Sesi / Çok Uzak-Fazla Yakın / Hayır **Adalet Ağaoğlu** • Aşkım Bana Resimaltı / 'Bekle' Dedim Gölgeye / Erkek Hikâyeleri / Macbeth. Muhitimize Uyarlama Denemesi / Gaib Romans **Ümit Kıvanç** • Merdivenaltı **Yeşim Dorman Müderrisoğlu** • Tek Kişilik Ölüm **Nuray Tekin** • Symphonia Kakophonica **Kriton Dinçmen** • Yüzyetmişaltı Yıl **Mehmet Fehmi İmre** • Jönler **Bekir Fahri** • Zaniyeler **Salâhaddin Enis**

İLETİŞİM YAYINLARI

- İSTANBUL Klodfarer Caddesi İletişim Han No. 7 34400 Cağaloğlu Tel. 516 22 60-61-62 / Fax: 516 12 58
- ANKARA: Konur Sokak No.24/4 06640 Kızılay Tel. 425 36 00 - 425 20 71 / Fax: 425 18 15
- İZMİR: 857 Sokak İzmirli İshani No. 306 35250 Konak Tel. 84 90 421 Fax: 84 46 65

Aylık bültenimizi kitapçılardan isteyin. (Bedelsizdir.)

İyi ile yetinmeyin... Mükemmeli seçin!

Her bakımdan farklıdır Toprak Seramik.
Renk renk, desen desen, boy boy kalite sunar.
Ev olsun, işyeri olsun tüm mekânları özelleştirir... güzelleştirir.
... Ve Toprak Seramik varken, Toprak Seramik döşenir!

TOPRAK SERAMİK

Genel Satıcı: Toprak Seramik Pazarlama ve Ticaret AŞ. Halaskargazi Cad. 301 /1 Şişli - İstanbul Tel: 232 31 00 (12 Hat)